

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานปักไหมพรมเป็นที่นิยมในสตรีเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการปักโครเชต์ การปักนิตติ้ง เป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สร้างความเพลิดเพลิน และสมาธิให้แก่คนทำ แต่งานปักเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียด และใช้เวลาค่อนข้างนาน (เบญจรัตน์ จันทโร, ๒๕๕๕ : เว็บล็อก) ปัจจุบันความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการผลิต ทำให้การผลิตไหมพรมมีเทคนิคการผลิตที่พัฒนามากขึ้นกว่าแต่ก่อน อาทิ วัสดุที่นำมาผลิตเป็นเส้นใยไหมพรมมีความหลากหลาย ขั้นตอนการย้อมสีเส้นใยในรูปแบบต่าง ๆ การผสมผสานวัสดุต่างชนิดในเส้นใยหรือเส้นด้ายทำให้ไหมพรม มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น เส้นใยที่มีส่วนผสมของเมทัลลิกช่วยให้ไหมพรมดูแวววาว หรุหร่า หรือเส้นใย ที่มีการย้อมสีพิเศษให้มีสีหลาย ๆ สี บนเส้นเดียวกันในจังหวะที่สวยงาม หรือเส้นใยที่มีการผสมผสานกับเลื่อม ซึ่งทำให้ไหมพรมน่าสนใจ และมีความทันสมัยขึ้น เครื่องแต่งกายปักนิตติ้ง จึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องแต่งกายกันหนาว แต่ยังเป็นเครื่องแต่งกายแฟชั่นที่ผู้บริโภคสามารถสวมใส่ได้ในทุกโอกาสทุกฤดูกาล (เมธินี คงประเสริฐกิจ, ๒๕๕๐ : ๑) ผู้บริโภคส่วนมากนิยมสวมใส่เสื้อผ้าที่ไม่ต้องรีด มีความสะดวกสบายในการสวมใส่ ใช้เวลาในการดูแลรักษาน้อย และมีความคล่องตัวในการทำงาน เพราะผู้หญิงทำงานนอกบ้านต้องใช้เวลาที่จำกัด ดังนั้นผ้าปักจึงเป็นผ้าที่ผู้บริโภคต้องการที่จะสวมใส่ในเวลาว่างที่เร่งรีบ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครแฟรงก์เฟิร์ต (๒๕๕๕ : เว็บล็อก) ได้สรุปภาวะตลาดสิ่งทอ และเสื้อผ้าของไทยในตลาดเยอรมนีไว้ว่า เสื้อผ้าปักไทยส่งออกมูลค่า ๖๘.๓๔ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ครองตลาดอันดับที่ ๒๕ ส่วนแบ่งตลาดร้อยละ ๐.๗๓ และ ผ้าปักครองอันดับที่ ๒๖ จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า ไทยมีการส่งออกเสื้อผ้าปักในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก การดำเนินชีวิตของผู้คนในปัจจุบันเป็นไปด้วยความเร่งรีบเพื่อให้ทันกับเวลาที่ต้องฝ่าฟันไปตามกระแส ยุคโลกาภิวัตน์ จุดเปลี่ยนของวิถีชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรน และแข่งขันกับเวลามากขึ้น ผู้บริโภคเสื้อผ้าจำเป็นต้องเน้นความสะดวกสบายให้กับตนเองในเวลาอันเร่งรีบ หากมีผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ ก็เป็นทางเลือกหนึ่งให้กับผู้บริโภคได้ จึงทำให้ในปัจจุบันผ้าปักนิตติ้งได้รับความนิยมมาก เพราะสามารถสวมใส่ได้ทุกโอกาส ผ้าปักมีการพัฒนาโครงสร้างการปักได้หลากหลาย สามารถผสมกับเส้นใยต่าง ๆ ตามความประสงค์ของการใช้ ซึ่งลักษณะเฉพาะของผ้าปักนิตติ้งคือ มีความยืดหยุ่น ทนยับได้ดี หรือเมื่อยับสามารถคืนตัวให้เรียบได้ง่าย (ศรียาญจนา พลอาสา, ๒๕๕๖ : ๑๙๔)

ประเทศไทยมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่โดดเด่นด้านการทอผ้าที่ยังคงปรากฏอยู่ในประเทศ แต่ละภูมิภาคมีเอกลักษณ์และลวดลายของผ้าทอที่แตกต่างกันออกไป เช่น ภาคอีสาน มีผ้าไหมมัดหมี่ ที่ขึ้นชื่อ ภาคใต้มีผ้าทอเกาะยอ และภาคเหนือมีผ้าทอลายจากแม่แจ่ม ที่โด่งดังเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป แม่แจ่มเป็นท้องถิ่นเดียวในเชียงใหม่ที่ยังคงรักษาและสืบทอดมรดกพื้นเมืองขึ้นตีนจก และผ้าทอหลายประเภท อันเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าทั้งความงดงามและความหมาย ขณะเดียวกันวิถีชีวิต

ประเพณีวัฒนธรรม ของชุมชนแม่แจ่ม ที่ยังคงคุณค่าของวิญญาณของคนแม่แจ่มอย่างกลมกลืน กล่าวคือ ในปัจจุบันแม่แจ่มยังคงมีการทอผ้าพื้นเมืองและใช้เองเป็นส่วนใหญ่ และทอจำหน่ายเป็นอาชีพเสริม ผ้าทอแม่แจ่มมีอยู่มากมายหลายประเภท ทั้งที่เป็นเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ทั้งที่เป็นผ้าที่ทอขึ้นในชีวิตประจำวันและผ้าที่ใช้ในพิธีกรรม ซึ่งลวดลายต่าง ๆ มีการพัฒนาจนมีความหลากหลายมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งลวดลายและลูกเล่นที่สร้างสรรค์จากทักษะและความชำนาญของผู้ทอ เส้นใยมีการใช้ฝ้ายเกลียด และในยุคหลัง ๆ มีการใช้ไหมปักหรือไหมพรมผสมในการจกด้วยในบางครั้ง กระทั่งปัจจุบันมีการใช้ไหมประดิษฐ์ หรือด้ายโทเรด้วย (นุสรา เตียงเกตุ, ๒๕๔๕ : ๖-๑๗) การอนุรักษ์ลวดลายผ้าทอของท้องถิ่นไม่ให้เสื่อมสลายไปตามสภาพสังคมและกาลเวลา ดังที่วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (๒๕๓๐: ๔๕ – ๔๖) ได้กล่าวไว้ว่า หัตถกรรมท้องถิ่น พื้นบ้านพื้นเมืองนั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งผลิตพื้นฐานของชีวิตมาแต่อดีต และเป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นในการดำรงชีพตามสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มชน สิ่งเหล่านั้นจะผลิตขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยและสนองความเชื่อของบุคคลในกลุ่มชนเป็นสำคัญ และเนื่องจากวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นมีความสำคัญในท้องถิ่นคือ วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมที่คนธรรมดาสามัญกลุ่มหนึ่งคิดขึ้นและปฏิบัติสืบทอดกันมาทั้งนี้ก็เพื่อความเป็นระเบียบในสังคม อีกทั้งสามารถแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมความเจริญรุ่งเรือง หรือความก้าวหน้าของสังคมในอดีตซึ่งเป็นฐานเชื่อมโยงมาถึงปัจจุบัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่ม เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าจากแม่แจ่มไว้ อันจะทำให้ลวดลายผ้าจากแม่แจ่มสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าในปัจจุบันที่มีวิถีชีวิต ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ในหลายรูปแบบ นอกจากนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของแม่แจ่มต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
๒. เพื่อออกแบบลวดลายผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์จากลายผ้าจากแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
๓. เพื่อทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้งที่ได้พัฒนาขึ้น โดยศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

๑. ได้ทราบลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
๒. ได้รูปแบบลวดลายผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจากแม่แจ่ม อย่างสวยงามและเหมาะสม ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่ม

๓. ได้ทราบความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผ้าถักนิตติ้งลวดลายจกแม่แจ่ม
๔. ได้แนวทางในการออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองอื่น ๆ บนผ้าถักนิตติ้ง เพื่อการสร้างความตระหนัก ร่วมอนุรักษ์ และส่งเสริมให้มีการสืบทอดเอกลักษณ์ของผ้าทอพื้นเมืองแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้เกิดความมั่นคงและความยั่งยืนของภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบไป
๕. ได้กระบวนการสร้างองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ และสามารถเป็นอาชีพเสริมที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจได้

คำถามหลักในการวิจัย

การศึกษาลวดลายและเอกลักษณ์ผ้าจกแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้งตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร?

นิยามศัพท์เฉพาะ

การถักนิตติ้ง หมายถึง งานฝีมือชนิดหนึ่ง เป็นการถักไหมพรมด้วยมือ และมีลวดลายจกแม่แจ่มตามที่ได้ออกแบบไว้

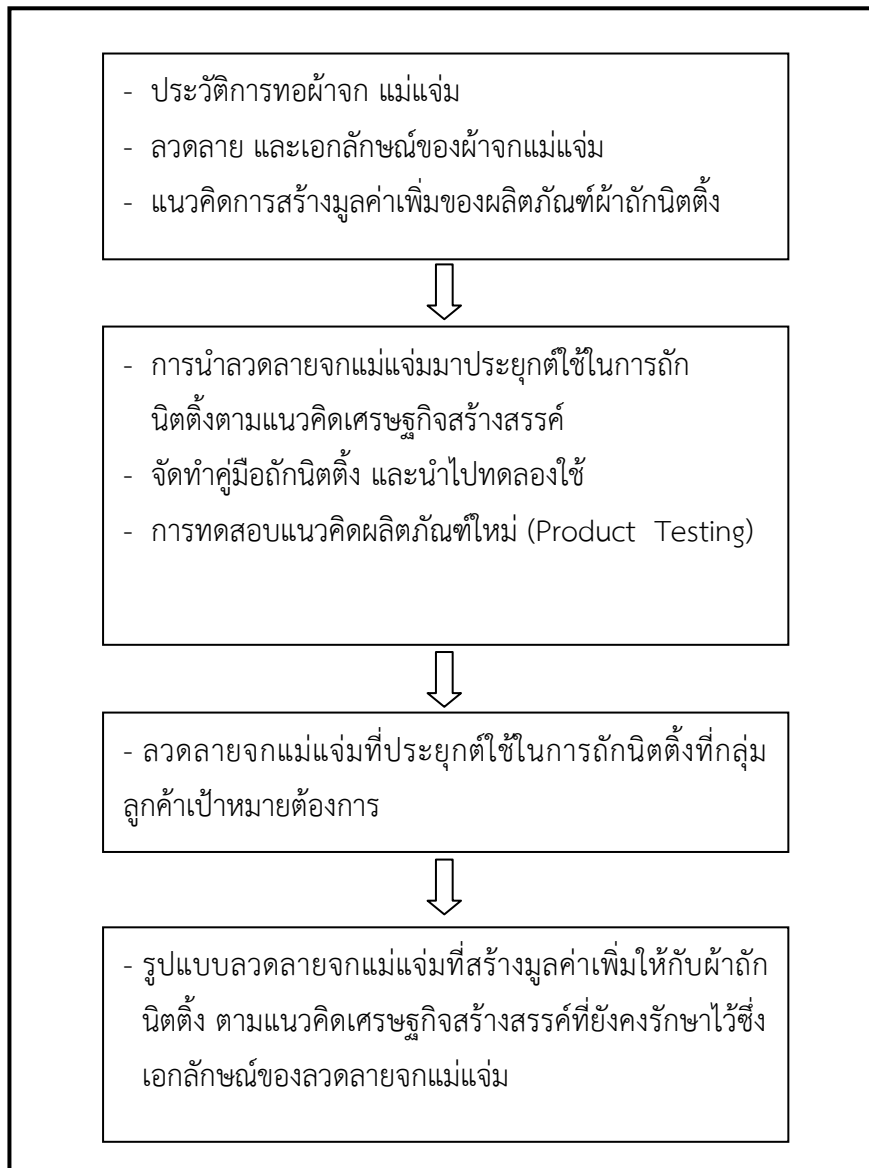
การออกแบบลวดลาย หมายถึง การถ่ายทอดรูปแบบจากแนวความคิดออกมาเป็นผลงาน ด้วยการสร้างสรรค์ลวดลายจกแม่แจ่ม เพื่อใช้สำหรับถักนิตติ้ง

ลวดลายจกแม่แจ่ม หมายถึง ลวดลายบนผืนผ้าขนโดยวิธีการเพิ่มด้ายพุ่งพิเศษโดยใช้ขนเม่น ไม้หรือนิ้วมือสอดนับเส้นด้ายยืนแล้วยกขึ้นสอดใส่ด้ายพุ่งพิเศษเข้าไป ทำให้เกิดลวดลายเฉพาะจุดหรือเป็นช่วงๆ ทำให้เกิดลวดลายได้หลากหลายสี ในที่นี้ประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง

ทุนวัฒนธรรม หมายถึง ทุนที่เกิดขึ้นจากการที่คนได้นำเอาวัฒนธรรมประเพณีของตนมาแปรรูปเป็นสินค้าเพื่อนำเสนอสู่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ซึ่งในที่นี้หมายถึง เอกลักษณ์ลวดลายจกแม่แจ่มเพื่อนำมาใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรมในการประยุกต์ใช้ถักนิตติ้ง

ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์ลวดลายมาจากจกแม่แจ่ม ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งความพึงพอใจที่มีต่อการออกแบบ รูปแบบ ความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอยของผ้าถักนิตติ้งลวดลายจกแม่แจ่ม

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาลวดลายจากแม่แจ่มเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญของงานวิจัยที่มีการเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ โดยได้ศึกษาอย่างหลากหลายและครอบคลุมเนื้อหาสาระของงานวิจัยซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ลายจากแม่แจ่ม
๒. การถักนิตติ้ง
๓. แนวคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ชุมชน
๔. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม
๕. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์
๖. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์
๗. ทฤษฎีความพึงพอใจ
๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. ลายจากแม่แจ่ม

๑.๑ ประวัติผ้าจากแม่แจ่ม

อำเภอแม่แจ่ม เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในหุบเขาซึ่งมีเทือกเขาถนนธงชัย และดอยอินทนนท์ ล้อมรอบ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ เป็นแหล่งต้นน้ำ ที่สำคัญของภาคเหนือ วิถีชีวิตของ คนแม่แจ่ม ยังคงมีเอกลักษณ์เฉพาะตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไม่ว่าจะเป็น ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน และเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและศรัทธาต่อศาสนา แม่แจ่มเป็นชุมชนไม่กี่แห่งของไทยที่ยังคงรักษาและสืบทอดมรดกพื้นเมืองขึ้นต้นจก และผ้าทอหลายประเภทอันเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่า ทั้งความงดงามและความหมาย

สตรีแม่แจ่มในอดีต จะถูกฝึกหัดให้รู้จักทอผ้าตั้งแต่อายุยังน้อยเพื่อพร้อมที่จะทอผ้าสำหรับนุ่งห่มของตนเองและครอบครัว ปัจจุบันชุมชนแม่แจ่มโดยส่วนใหญ่ก็ยังนิยมทอและใช้ผ้าทอที่ทำขึ้นในท้องถิ่นเช่น เสื้อผ้า สะลี (ตีนอน) หมอน ผ้าตัวบ (ผ้าห่ม) ชิ่นแบบต่าง ๆ ได้แก่ ชิ่นหอมอ้วน ชิ่นตาล่อง ชิ่นแอม ชิ่นตาตอ ชิ่นลัวะ ชิ่นยาง ตลอดจนชิ่นต้นจก ซึ่งเป็นการทอเพื่อนำมาต่อกับผ้าถุงหรือที่

ชาวบ้านภาคเหนือ เรียกว่า “ซิ่น” นอกจากนี้ ยังมีผ้าที่ใช้เทคนิคการจกในการตกแต่งลวดลายได้แก่ ผ้าเช็ด ผ้าพาด ผ้าหลบ (ผ้าปูที่นอน) และหน้าหมอนจก เป็นต้น

ในอดีต ผ้าตีนจกแม่แจ่มที่ทอด้วยด้ายเงิน ดิ้นทอง จะทอขึ้นเพื่อส่งส่วยเจ้าเชียงใหม่ โดยทาง คຸ່ມเจ้าเชียงใหม่ส่งด้ายเงินดิ้นทองมาให้ การส่งส่วยใช้ช่วงบรรทุกไปปีละครั้งพร้อมของส่วยอื่น เช่น ไม้ สมุนไพร หวาย หนังสือทอ เขาสัตว์ ถั่ว งา เป็นต้น และห้ามชาวบ้าน “ไพร่” ぬ่งผ้าตีนจกที่ทอด้วยด้ายเงิน ดิ้นทอง ผ้าตีนจกถือเป็นสมบัติล้ำค่าและเป็นสิ่งบ่งชี้ฐานะทางสังคม สันนิษฐานว่าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม น่าจะมีขึ้นในยุคสมัยที่พุทธศาสนาของล้านนามีความเจริญรุ่งเรือง จากลวดลายของซิ่นตีนจกแม่แจ่ม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความคิด ความเชื่อทางพุทธศาสนา จากองค์ประกอบของซิ่นตีนจกแม่แจ่ม จะปรากฏลวดลายต่างๆ เช่น โคม ชัน นาค หงส์ น้ำตัน สะเปา อันเป็นสัญลักษณ์สำคัญของความเชื่อทางพุทธศาสนา อันหมายถึง เขาพระสุเมรุ ทะเลสีทันดร และ สัตว์หิมพานต์ ดังปรากฏอยู่ในการเทศน์ มหาชาติ เชิงชั้นสีแดงหมายถึงสวรรค์หรือจักรวาล เป็นการแสดงออกซึ่งความเคารพสักการะ เป็นพุทธบูชาของทั้งผู้ทอ และผู้สวมใส่ให้เกิดสง่าราศี เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและศาสนสถาน อันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้เกิดบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ โดยมีสวรรค์และนิพพานเป็นจุดหมายปลายทาง นอกจากนี้สตรีแม่แจ่มยังมีการเก็บผ้าตีนจกผืนที่ดีที่สุด งามที่สุดไว้สำหรับตัวเอง เพื่อบุตรหลานจะได้ ใช้สวมใส่ให้เมื่อยามละสังขารแล้ว เพื่อจะได้ไปไหว้พระธาตุเกศแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์เป็น ครั้งสุดท้าย ผ้าตีนจกแม่แจ่มนับเป็นงานหัตถกรรมที่ประณีต สวยงาม และมีเอกลักษณ์ ของอำเภอแม่แจ่ม ดังมีคำขวัญของอำเภอแม่แจ่มว่า “เที่ยวบ่อน้ำแร่ ล่องแพน้ำแจ่ม พักแรมน้ำตก ผ้าตีนจกยอดน้ำมือ” (ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม, ๒๕๕๖ : เว็บล็อก)

๑.๒ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผ้าตีนจกแม่แจ่ม

ผ้าตีนจกแม่แจ่ม หมายถึง ผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมที่ทอและจกด้วยมืออย่างประณีตตามกรรมวิธี การทอและการจกแบบดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นมรดกทางหัตถกรรมที่ถ่ายทอดสืบ ต่อกันมาและผลิตในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดเป็นผ้าที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น แม่ลาย (ลวดลายหลัก) ของผ้าตีนจกแม่แจ่ม มี ๑๑ ลาย (แบบ) ได้แก่ ลายหละกองหลวง ลายเจียงแสนน้อย ลายขันเสียนสำ ลายหงส์ปี ลายหงส์ปล่อย ลายโกมฮูปนก ลายโกมหัวหมอน ลายขันสามเอว ลายขันเอวอู ลายกุดขอเบ็ด และลายนกกุม โดยช่างทอได้นำส่วนประกอบของแม่ลายหลัก แต่ละลายมาประสมประสาน ทำให้เกิดลวดลายใหม่และเป็นที่นิยมอีกจำนวน ๕ ลาย ได้แก่ ลายหละ กองน้อย ลายหละกองกำ ลายเจียงแสนหลวง ลายนาคนกุ่ม และลายนกกอน ทั้งนี้ยังคงรูปแบบ ลวดลายเดิมทั้งกระบวนการ วิธีการทอและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของแม่แจ่ม

การที่ “ผ้าตีนจกแม่แจ่ม” ได้รับการอนุรักษ์ไว้จนถึงปัจจุบัน ทำให้ชาวแม่แจ่ม ต่างได้ตระหนักถึงความวิริยะและอุตสาหะในการสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษ ที่สืบทอดมรดกทางหัตถกรรมอันล้ำค่ามิให้สูญหายไปตามกาลเวลา จนกระทั่งกระทรวงวัฒนธรรม โดยสำนักงานสภา

วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ได้นำผ้าตีนจกแม่แจ่มไปขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (มรดกทางภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ) และกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้อนุญาตให้ใช้ตรา G.I. ติดตีนจกที่ผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการตรวจสอบภายในอำเภอแม่แจ่ม ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการที่ผ้าตีนจกแม่แจ่มได้รับขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ

๑. ได้รับการคุ้มครองให้ผ้าตีนจกแม่แจ่มเป็นมรดกอันล้ำค่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของคนแม่แจ่ม
๒. ได้รับการประชาสัมพันธ์ไปทั่วประเทศและต่างประเทศโดยข้อมูลของ G.I.
๓. ได้รับความเชื่อถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว
๔. ช่างทอได้รับเงินค่าจ้างทอเพิ่มขึ้นเกินครึ่งจากของเดิมที่เคยได้ทำให้ช่วยเหลือครอบครัวได้มากขึ้น
๕. ช่างทอที่ได้ทั้งที่ทอผ้าไปประกอบอาชีพอื่นได้หวนกลับมาทอตีนจกดั้งเดิม
๖. มีนักศึกษา นักวิชาการและกลุ่มบุคคลภายนอกเข้ามาศึกษาเรียนรู้เรื่องผ้าตีนจกมากขึ้น ผลที่ตามมาคือรายได้ของผู้ผลิต ผู้ขาย ได้เพิ่มขึ้นตลอดถึงรายได้ของผู้ประกอบการให้เช่าที่พักและร้านอาหาร สรุปคือทำให้เงินหมุนเวียนในอำเภอแม่แจ่มดีขึ้น ลายตีนจก ๑๖ ลายที่ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (เยือนสืบสานผะหมวยแม่แจ่ม, ๒๕๕๕ : เว็บบล็อก)

๒. การถักนิตตั้ง

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ได้จากการถักนิตตั้งเป็นที่นิยมใช้มาก เนื่องจากมีคุณสมบัติที่ดีเฉพาะตัวหลายประการ จึงถูกนำไปใช้ประโยชน์หลายด้าน เช่น เสื้อผ้าประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นชุดชั้นนอกและชั้นใน และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมาย นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์นิตยังผลิตออกมาได้รวดเร็วกว่าผ้าทอ ทำให้ผลิตได้จำนวนมาก ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีก้าวหน้า ทำให้สามารถผลิตเครื่องถักที่มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง เครื่องถักจะถูกควบคุมการทำงานโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และยังผลิตเครื่องถักชนิดต่าง ๆ ที่สามารถถักนิตแบบต่าง ๆ ได้มากมาย

การถักนิตตั้งด้วยมือเป็นการใช้ไม้ชนิด 2 อัน เป็นอุปกรณ์ถักให้เส้นด้าย เป็นห่วงคล้องเกี่ยวเนื่องกันตามแนวนอน ใช้เส้นด้ายเพียงเส้นเดียวในการสร้างห่วง

๒.๑ ประเภทของห่วงถักนิต

ห่วงถักนิตมีลักษณะแตกต่างกันหลายแบบ แต่ละแบบจะให้เกิดโครงสร้างผ้าที่มีลักษณะและคุณสมบัติต่างกัน ห่วงถักแบ่งออกได้ดังนี้

๑. ห่วงถักธรรมดา หรือนิต หรือ เจอร์ซี (Plain or Knit or Jersey Stitches) เป็นห่วงถักที่ด้านในห่วงตั้งถักเป็นห่วงในทางเดียวกัน ผ้าที่ถักด้วยห่วงแบบนี้ จะมีด้านหน้าและด้านหลังต่างกัน ด้านหน้าจะเห็นส่วนคอห่วงเรียงเป็นแถวตามแนวตั้ง ผิวด้านหน้าเรียบแน่น ด้านหลังจะเห็นแถวของส่วนหัวของห่วงเรียงในแนวนอน ห่วงของนิตแบบนี้หลุดได้ง่าย ถักได้ด้วยเครื่องจักรและถักมือ การถักด้วยเครื่องจักรทำได้เร็วมากและนิยมถักด้วยเครื่องถักวงกลม

๒. ห่วงถักเพิล (Purl Stitches) เป็นห่วงถักที่เกิดจากการถักโดยใช้ห่วงธรรมดา ๑ แฉก ห่วงเพิล ๑ แฉก ห่วงที่เกี่ยวติดกันจะปรากฏส่วนหัวของห่วงเรียงเป็นแถวในแนวนอนทั้งสองด้าน จึงทำให้ได้ผ้าที่มี ๒ ด้าน

๓. ห่วงถักข้าม (Miss or Welt Stitches) เป็นห่วงถักที่ห่วงไม่เกี่ยวติดต่อกันทุกห่วง บางช่วงจะข้ามไม่เกี่ยวห่วง ห่วงถักประเภทนี้จะใช้ด้านสีต่าง ๆ ถัก เพื่อให้เกิดความสวยงาม

๔. ห่วงถักรวบ (Tuck Stitches) เป็นห่วงที่เข็มถักเกี่ยวห่วงจากเส้นด้ายหนึ่งไว้แล้วเกี่ยวห่วงจากเส้นด้ายอีกเส้นหนึ่งเข้ามาด้วยอีกห่วง เข็มหนึ่งจึงเกี่ยวห่วง ๒ ห่วง จากเส้นด้าย ๒ เส้น แล้วจึงส่งไปเกี่ยวกับห่วงอื่นต่อไป (มณฑา จันทรเกตุเลียด, ๒๕๔๑ : ๒๐๐)

๒.๒ องค์ประกอบของโครงสร้าง

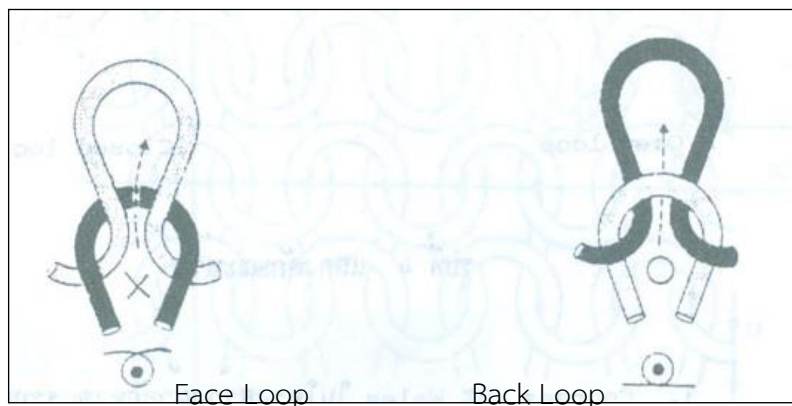
ในโครงสร้างของผ้าถัก องค์ประกอบที่สำคัญก็คือ ห่วงถัก (Knit Loop) ที่เกี่ยวคล้องกันเป็นผืนผ้า ห่วงในผ้าถักจะมีลักษณะด้านบนของห่วงใหญ่มน ส่วนด้านล่างแคบเนื่องมาจากเกี่ยวคล้องของห่วงต่อห่วงเองซึ่งจากลักษณะการเป็นห่วงสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาลักษณะของผ้าถักได้ดังนี้ คือ

๑. Face Loop และ Back Loop เป็นลักษณะของห่วงที่ใช้บอกด้านหน้าและด้านหลังของผ้า ซึ่ง Face Loop และ Back Loop เป็นห่วงชนิดเดียวกันกับห่วงถัก (Knit Loop) แต่แยกออกมาในลักษณะของการชี้เฉพาะถึงด้านหน้าและด้านหลังของผ้า

การพิจารณาหน้าผ้าจากการดูห่วงถัก สภาพผ้าปกติที่ไม่มีการดัดยัด ซึ่งจะบ่งบอกลักษณะได้ดังนี้

๑.๑ Face Loop เป็นลักษณะห่วงที่แสดงด้านหน้าของผ้า

๑.๒ Back Loop เป็นลักษณะห่วงที่แสดงด้านหลังของผ้า

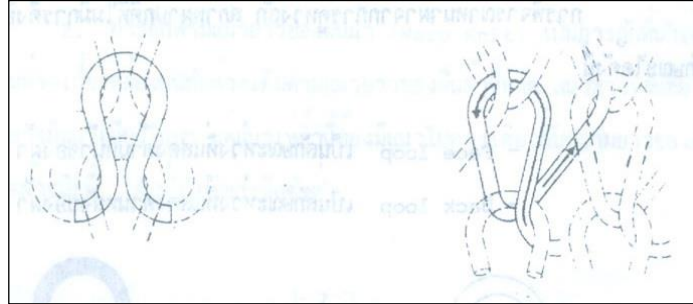

ภาพที่ ๒.๑ แสดงลักษณะห่วง Face Loop และ Back Loop
ที่มา : พรชัย ดุลพิจิตร (มปป : ๓)

ผ้าถักบางชนิดจะปรากฏ Face Loop ทั้งสองด้าน จะต้องพิจารณาลายผ้า โครงสร้างผ้า และการถัก

๒. Open Loop และ Closed Loop เป็นลักษณะของห่วงที่ใช้บ่งบอกถึงลักษณะการผลิตหรือวิธีการถักของผ้าถัก

๒.๑ Open Loop เป็นห่วงที่มีด้านล่างปิด เส้นด้ายที่จะทำห่วงใหม่จะมีแนวเฉียงจากแนวเดิม ห่วงชนิดนี้ส่วนใหญ่จะเป็นห่วงที่เกิดจากการถักแบบ Warp Knit

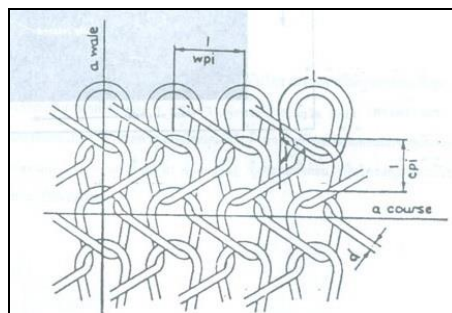
ภาพที่ ๒.๒ แสดงลักษณะห่วง Open Loop และ Closed Loop

ที่มา : พรชัย ดุลพิจิตร (มปป : ๔)

๓. Courses และ Wales ในโครงสร้างผ้าถักองค์ประกอบที่สำคัญของโครงสร้าง นอกจากลักษณะของห่วงแล้ว แนว Courses และ Wales ก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่แสดงคุณสมบัติของผ้าถักทางกายภาพ เช่น ความแน่น การยืดตัว การหดตัว เป็นต้น

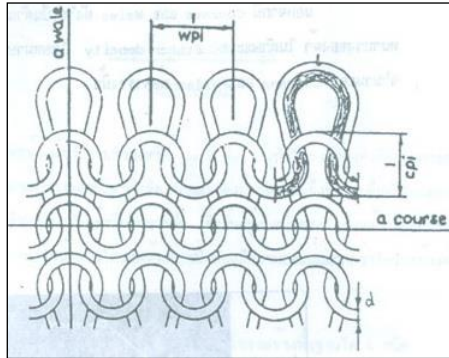
๓.๑ Courses เป็นแถวของห่วงในโครงสร้างที่ถูกเรียงไปตามทางขวางของผืนผ้า การนำมาใช้พิจารณาจะเป็นแบบจำนวนของ Courses ต่อความยาวคือ Courses ต่อ ซึ่งขึ้นอยู่กับความยาวของห่วง

๓.๒ Wales เป็นแถวของห่วงในโครงสร้างที่ถูกเรียงไปตามแนวยาวของผืนผ้า การนำมาใช้พิจารณาจะเป็นแบบจำนวนของ Wales ต่อความยาวคือ Wales ต่อนิ้ว ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนเข็มของเครื่องถักต่อนิ้วมากหรือน้อย

ภาพที่ ๒.๓ ลักษณะ Courses และ Wales ของผ้า Weft Knit

ที่มา : พรชัย ดุลพิจิตร (มปป : ๖)

ภาพที่ ๒.๔ ลักษณะ Courses และ Wales ของผ้า Warp Knit
ที่มา : พรชัย ดุลพิจิตร (มปป : ๖)

๒.๓ สมบัติของผ้าถักนิตตั้ง

โดยทั่วไปผ้าถักจะมีความยืดหยุ่นตัวสูง มีความอ่อนนุ่ม ทนต่อรอยยับ การฟองตัวดี ความโปร่งสามารถระบายอากาศได้ดี ให้ความอบอุ่นสูง และเข้ารูปร่างได้ดี จึงเป็นที่นิยมนำเอามาตัดเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป และชุดชั้นใน แต่เนื่องจากความต้องการใช้ผ้าถักที่มีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน จึงต้องมีการผลิตและออกแบบโครงสร้างผ้าถักให้เหมาะสมกับงาน สมบัติของผ้าถักนิตขึ้นอยู่กับสมบัติของเส้นใย เส้นด้ายและลักษณะโครงสร้างผ้า (มณฑา จันทรเกตุเลียด, ๒๕๔๑ : ๒๐๗) เช่น ถ้าใช้ในลอนถักจะได้ผ้าที่มีความมัน แต่ถ้าใช้ด้ายขนแกะถัก ผ้าไม่มีความมัน หรือถ้าใช้ฝ้ายถักก็จะให้ความสบายกว่าใช้โพลีเอสเตอร์ แต่การดูแลผ้าโพลีเอสเตอร์จะทำได้ง่ายกว่าฝ้าย การใช้เส้นด้ายรวมขนาดเล็กมีเกลียวสูงจะให้ความทนทานดี ไม่กักเก็บฝุ่นละอองได้ง่าย แต่ถ้าใช้ด้ายเดี่ยวที่มีเกลียวน้อยถักจะได้ผ้าที่มีความอ่อนนุ่ม สวมใส่สบาย สำหรับในด้านโครงสร้างผ้าจะมีผลต่อสมบัติของผ้าถักหลายด้าน และลักษณะหรือการถักแบบต่าง ๆ มีผลต่อสมบัติของผ้าถักนิตอย่างมาก จำนวนเกลียวยิ่งสูง ไม่ค่อยคงตัว ตัวอย่างการถักเสื้อเวดเตอร์ด้วยเส้นด้ายขนาดใหญ่ โดยใช้เครื่องขนาด ๖ เกจ จะได้ผ้าที่มีความพองฟูหนา มีช่องระหว่างเส้นด้ายมาก จะกักเก็บอากาศไว้ได้ดี จึงทำให้ความอบอุ่น โครงสร้างไม่แน่นจึงยืดตัวได้ดี แต่ไม่ทนต่อการขัดสี เสียรูปร่างได้ง่าย ต้องการความระมัดระวังในขณะซัก เพราะเส้นด้ายอาจถูกเกี่ยวดึง การถักถุงเท้าด้วยเส้นด้ายขนาดใหญ่เครื่อง ๖ เกจ ก็จะได้ถุงเท้าที่มีสมบัติเช่นเดียวกับเสื้อเวดเตอร์ แต่การถักถุงน่องสตรีซึ่งบางแบบเนื้อ จะใช้เส้นด้ายเล็กละเอียด ถักโดยเครื่องที่ใช้ค่าเกจสูงถึง ๖๐ เกจ จึงให้ผ้าที่มีความแรงเค้นเท่ากับผ้าที่ถักด้วยเส้นด้ายขนาดใหญ่ ในการถักเครื่องชั้นในสตรีจึงใช้เครื่องที่กำหนดค่าเกจปานกลาง เช่น ๓๐ เกจ ซึ่งใช้เส้นด้ายขนาดปานกลาง ผ้าจะให้ความอบอุ่นดีกว่าถุงน่องสตรีและให้ความทนทานต่อการขัดถู และแรงฉีกได้ดีในด้านความแตกต่างของโครงสร้างผ้าถักนิตนั้น ผ้าที่ถักแบบเจอร์ซีจะมีความยืดหยุ่นได้น้อยกว่าแบบเฟล แต่มีความคงตัวได้ดีกว่า มีช่องว่างระหว่างเส้นด้ายน้อยกว่าแบบเฟล จึงให้ความอบอุ่นได้น้อยกว่าแบบเฟล ผ้านิตห้วงกุกุญแจหรือนิต ๒ ชั้น จะมีความคงท คงตัว และตัดเย็บง่ายเพราะเส้นด้ายไม่ลู่ ไม่วิ่ง เช่น นิตแบบเจอร์ซี หรือแบบเฟล

คุณสมบัติโดยสรุปของผ้าถักนิตก็คือ เป็นผ้าที่มีช่องว่างระหว่างเส้นด้ายหรือในเนื้อผ้ามาก อากาศหมุนเวียนผ่านได้ ถ้าเป็นเสื้อผ้าถักนิตก็ให้ความอบอุ่น จึงให้ความสบายในการสวมใส่ ทุกฤดูกาล ผ้าจะยืดและหดกลับสู่ขนาดเดิมได้ดี ทำให้ผู้สวมใส่เคลื่อนไหวได้โดยอิสระ ผ้าไม่ยับง่าย และทนทาน โดยเฉพาะผ้าถักนิตสองชั้น ใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน

๒.๔ การดูแลรักษา

การดูแลรักษาผ้าถักนิต ต้องพิจารณาชนิดของเส้นใยที่นำมาถักว่า ควรซักวิธีใด ผ้าฝ้าย ไนลอน โพลีเอสเตอร์ ซักได้ง่าย ส่วนผ้าขนแกะ ควรซักแห้ง โครงสร้างผ้าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้อง ระมัดระวังในการซัก ไม่ควรใช้แปรงขัดหรือขยี้แรง ๆ จะทำให้เส้นด้ายถูกเกี่ยวดึง ทำให้เสียรูปร่างได้ ผ้าถักนิตที่ไม่ใช่ผ้าขนแกะ ซักได้ในเครื่องซัก และใช้น้ำอุณหภูมิปกติ การเขย่าหมุนของถังซักจะช่วยให้ ห่วงผ้าถักกลับสู่ตำแหน่งเดิม ควรเลี่ยงการปั่นเร็วเพื่อสลัดน้ำ ไม่แขวนตาก ควรวางตากบนพื้นราบ สำหรับผ้าถักนิตที่มีโครงสร้างไม่แน่น ไม่ควรแขวนเก็บ ควรพับเก็บ ผ้าถักนิตที่ถักด้วยด้ายอะคริลิก ไนลอน โพลีเอสเตอร์ และขนแกะ จะไม่ยับ จึงไม่จำเป็นต้องรีด แต่ถ้าถักจากฝ้ายเนื้อแน่น ผ้าจะมี รอยยับบ้าง จึงควรรีดเพื่อลบรอยยับ (มณฑา จันทรเกตุเลียด, ๒๕๔๑ : ๒๐๙)

๒.๕ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการถักนิตตั้ง

สมสวาท แสงนนท์ตระกูล (๒๕๕๓ : เรียบร้อย) ได้กล่าวไว้ว่าปัจจุบันเทคโนโลยีได้ พัฒนาไปไกลมาก เส้นด้ายและเส้นไหมที่ใช้ถักนิตตั้งก็มีการคิดค้นผลิตกันออกมามากมาย ทั้งวัสดุ สีสันและลวดลาย เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด เสื้อถักนิตตั้งจึงไม่ได้เป็นเพียง เสื้อกันหนาวอย่างเดียว ยังถักเป็นเสื้อแฟชั่นที่สามารถสวมใส่ได้ทุกฤดูกาลรวมถึงฤดูร้อนด้วย ซึ่งวัสดุ อุปกรณ์ในการถักนิตตั้งมีดังนี้

๒.๕.๑ ไหมพรม ไหมพรมที่ใช้ในงานนิตตั้ง มีมากมายหลายชนิด หลายขนาด แบ่งตามน้ำหนักและความหนาของเส้นไหม นับตั้งแต่ไหมพรมเส้นใหญ่ จนถึงไหมพรมเส้นเล็กมาก ความหนาของเส้นไหมที่แตกต่างกันจะเหมาะกับงานถักที่แตกต่างกัน

๒.๕.๒ ไม้ถักมีหลายชนิดทำจากวัสดุที่แตกต่างกัน เช่น ไม้ถักไม้ไผ่ ไม้ถัก อลูมิเนียมเคลือบสารเทฟลอน และไม้ถักพลาสติก เป็นต้น ไม้ถักที่นิยมใช้ในเมืองไทยผลิตจาก อเมริกา อังกฤษ (ไม้ถักหัวแดง) และไม้ถักญี่ปุ่น เบอร์ ขนาดของไม้ถักในแต่ละประเทศจะแตกต่างกัน เราจะวัดขนาดของไม้ถักที่เส้นผ่าศูนย์กลางของไม้ถักและวัดเป็นขนาดมิลลิเมตร

๒.๕.๓ วัสดุอุปกรณ์ช่วยอื่น ๆ งานถักนิตตั้งจำเป็นต้องพึ่งวัสดุและอุปกรณ์อื่นๆ เพื่อเพิ่มความสะดวก ความรวดเร็ว และความสมบูรณ์ สวยงามตามต้องการ ซึ่งได้แก่วัสดุอุปกรณ์ ต่อไปนี้

๑. เข็มโครเชต์ เป็นอุปกรณ์ช่วยที่สำคัญชนิดหนึ่ง ที่ทำให้งานนิตตั้งง่ายขึ้น เมื่อเกิด ปัญหาห่วงหลุด เราสามารถใช้เข็มโครเชต์ควักห่วงที่หลุดขึ้นมาได้ หรือจะใช้ในการเย็บประกอบงาน ถักแทนเข็มเย็บไหมพรมได้ในบางกรณี และใช้ถักลายเพื่อตกแต่งงานนิตตั้งให้สวยงามขึ้น ควรหาซื้อ เข็มโครเชต์ไว้หลาย ๆ ขนาด ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการใช้งาน และไม่ทำให้งานถักหยุดชะงัก

๒. อุปกรณ์วัดงานนิตตั้ง สำหรับใช้วัดขนาดถัก วัดขนาดทั่วไป

๓. กระสวยพันไหม ใช้ในงานถักสลับสี กระสวยพันไหมที่จำหน่ายในท้องตลาด มีอยู่ 3 ขนาด คือ เล็ก กลาง และใหญ่ เมื่อจะใช้ถักสลับสี ก็ให้ตัดไหมยาวประมาณ 2 เมตร แล้วพันไหมแต่ละสีไว้ในกระสวย แล้วจึงถักไหมจากกระสวยนั้น ๆ

๔. อุปกรณ์ทำตำแหน่งหรือคั่นลาย ประกอบด้วย จำนวนห่วงและจำนวนแถวมาก รวมทั้งอาจมีลายถักประกอบด้วยเพื่อป้องกันการสับสนและกันลื่น จึงควรที่จะมีอุปกรณ์ทำตำแหน่งหรือคั่นลายไว้ในกล่องอุปกรณ์เสมอ

๕. เข็มหมุดและเข็มเย็บ สำหรับเข็มหมุดนิตตั้งนั้นจะมีรูปตัว T หรือเป็นเข็มหมุดที่มีหัวใหญ่กว่าเข็มโดยทั่วไป ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เข็มหมุดจมหายไปในงานถัก ส่วนเข็มเย็บจะมีปลายเข็มมน รูเข็มยาวและใหญ่ ควรมีไว้หลาย ๆ ขนาด

๓. แนวคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ชุมชน

ทิดกร สอนภาษา (๒๕๕๒: ๒๓) ได้เขียนไว้ว่า “เอกลักษณ์” มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่า ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน เช่น ชุมชนนี้มีเอกลักษณ์อยู่ที่การทอผ้าจก หมายความว่าคนในชุมชนนี้มีอาชีพทอผ้าจกเหมือน ๆ กันหมด อย่างไรก็ตาม คนไทยส่วนใหญ่นิยมใช้คำว่า “เอกลักษณ์” ในความหมายว่าลักษณะอันเป็นเฉพาะ มีหนึ่งเดียวของสิ่ง ๆ หนึ่ง

คุณค่าของสิ่งที่ควรอนุรักษ์เกิดจากความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness) ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะในการสร้างจิตวิญญาณแห่งสถานที่ (Spirit of place) โดยตั้งอยู่บนแนวคิดลักษณะของเมือง (Character of town) ที่เป็นการศึกษาสิ่งที่เป็นคุณค่าในระดับเมือง และระดับความเป็นย่านของชุมชน ทั้งในสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ทางรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งองค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นเมืองนั้นจะเป็นสิ่งที่ทำให้เมือง มีลักษณะพิเศษแตกต่างกันออกไปจากพื้นที่อื่น ๆ

วรชัย โรจนพรทิพย์ (๒๕๔๘ : ๑๓-๑๕) ได้สรุปไว้ว่า เอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน โดยพิจารณาองค์ประกอบหลัก ๆ ๓ องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบทางด้านกายภาพ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ และองค์ประกอบทางด้านสังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้นทำให้มีลักษณะแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ การศึกษาเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น จากองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนจะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบทางกายภาพที่มีลักษณะเด่น ควรแก่การอนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงความสำคัญต่อชุมชนต่อไป

๔ แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม

๔.๑ ความหมายของทุนทางวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน และคณะ (๒๕๕๗ : ๒๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม และ/หรือ ความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน และเมื่อสร้างขึ้นมาแล้วจึงสอนให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้ และมีการถ่ายทอด

สนธยา พลศรี (๒๕๔๓ : ๑๖๙) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และกลายเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่ประพาสสืบต่อกันมาจนกลายเป็นมรดกแห่งสังคมและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุข

ณเอดาลัย ราชกัณธารักษ์ (๒๕๔๗ : ๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิตอยู่ในโลก อาจเป็นวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้สอย ตลอดจนความรู้และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถทำเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม รวมทั้งกฎข้อบังคับความประพฤติต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม จริยธรรม ศาสนา ความเชื่อ ศิลปหัตถกรรม เป็นต้น สิ่งที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นมา จะเป็นวัฒนธรรมได้ก็ต่อเมื่อคนส่วนใหญ่ในกลุ่มสังคมเดียวกันนั้นเห็นชอบและรับใช้ร่วมกัน

วรรณชัย ไกรพิมาย (๒๕๕๒ : ๓๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้คิดสรรสร้างขึ้นและสมาชิกในสังคมยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเพื่อตอบสนองและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ

ธีรศักดิ์ อัครบวร (๒๕๔๐ : ๔๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ระบบของพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นการเรียนรู้พฤติกรรมและแบบแผนของแนวทางการดำเนินชีวิตจากสมาชิกอื่นในสังคม แล้วยึดปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นมาตรฐานของสังคม ทั้งทางด้านความรู้ สึกความคิด และการกระทำซึ่งแต่ละบุคคลต่างก็ยอมรับในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมคือวิถีแห่งการดำเนินชีวิต (Culture is a way of life)

จากการศึกษาความหมายของวัฒนธรรม สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้คิดสรรสร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นมา อาจเป็นวัตถุสิ่งของที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้สอย ตลอดจนวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ภาษา เทคนิควิธีการต่าง ๆ แล้วยึดปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นมาตรฐานของสังคม และตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น

ทุนทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้มี ๗ สาขา คือ ๑) ภาษา ๒) วรรณกรรมพื้นบ้าน ๓) ศิลปะการแสดง ๔) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล ๕) งานช่างฝีมือดั้งเดิม ๖) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ๗) กีฬา ภูมิปัญญาไทย

นอกจากนี้ทุนทางวัฒนธรรมยังหมายถึงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภาษาวรรณกรรม เอกสารโบราณ จดหมายเหตุ ศิลปะการแสดง และงานศิลปกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสร้างสรรค์ไว้จนสืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรมให้แก่อนุชนได้นำมาศึกษาเรียนรู้และซาบซึ้งในสุนทรีแห่งความงามของเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยอย่างไม่ขาดสาย กล่าวได้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมของชาตินับเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศที่มีมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมหาศาล ดังนั้นการธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ โดยคำนึงถึงปัจจัยอันเป็นประโยชน์ที่ชุมชนและประชาชนจะได้รับอย่างเต็มที่ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) กล่าวถึง การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิต และการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักการพัฒนาพื้นที่การกิจและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยเหตุที่ทุนทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุนทางสังคม และเป็นจุดแข็งที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ทุนทางเศรษฐกิจและทุนอันเป็นทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนการเสริมสร้างการกินดีอยู่ดีมีความสุขร่วมกันของคนในชาติ เป็นสิ่งที่มีมูลค่าและให้คุณค่าต่อวิถีชีวิตของสังคม นอกจากนั้นทุนทางวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศให้มีความเข้มแข็งอีกทางหนึ่งด้วย การพัฒนาคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์และการบริการทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งแก่กรมศิลปากรเนื่องจากกรมศิลปากรเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติเป็นภารกิจหลัก ประกอบกับเป็นนโยบายของรัฐบาลด้วยเช่นกัน (กองบรรณาธิการและสำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ๒๕๕๕ : ๖๖-๖๗)

๔.๒ องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ตั้งถามที่คนในอดีตคิด ทำขึ้น แสดงออกและสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ซึ่งมีสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ จำแนกเป็น ๓ ประเภทใหญ่ ๆ ประกอบด้วย

๑. เป็นมรดกตกทอด เกิดจากภูมิปัญญาของมนุษย์ ประกอบด้วยสิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ อาทิ โบราณสถานขนาดใหญ่ กับสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้จำพวกวัตถุ บันทึกล่าเรื่อง เป็นเอกสาร ตำนาน บันทึก เช่น ภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาของชาวใต้ บันทึกในศิลาจารึกฯ

๒. เป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์พิเศษหรือเนื้อในของวัฒนธรรม เป็นการกระทำของมนุษย์ ประกอบด้วยเอกลักษณ์พิเศษในการทำมาหากิน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ภาษา กิริยา สำเนียงพูด ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และพิธีกรรม สุนทรียศาสตร์-สุนทรียภาพ ซึ่งเป็นความสวยงามตามอารยธรรม ซึ่งควรมีการสืบสานทำนุบำรุงให้คงอยู่ ระบบเครือญาติและระบบสังคม

๓. ภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาสมัยใหม่ ได้แก่

๓.๑ ศาสตร์หรือความรู้ของบรรพชน อาทิ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์

๓.๒ ภาษาศาสตร์ และการคำนวณ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร้อยแก้ว ร้อยกรอง ฯลฯ หน่วยชั่ง ตวง วัด อาทิ คืบ วา ศอก

๓.๓ อาชีวศาสตร์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการยังชีพ อาทิ เครื่องมือดักจับสัตว์ เครื่องมือการเกษตร เครื่องมือจับปลา เป็นต้น

๓.๔ ยุทธศาสตร์ในการป้องกันตนเองและการรักษาชีวิต เช่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่ กระบอง การเขียนตำราพิชัยสงคราม ฯลฯ

๓.๕ การเยียวยาชีวิตหรือแพทยศาสตร์ เช่น การรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ การทำและใช้สมุนไพร การวางแผนโบราณ ฯลฯ

๓.๖ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยใช้ความรู้ในเชิงรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์และธรรมศาสตร์ เช่น ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ฯลฯ

๓.๗ ศิลปะศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์รวมทางศิลปะที่สำคัญ

กล่าวโดยสรุปการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชนและประชาชนนั้น ต้องเป็นความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่มีความสนใจสร้างผลิตภัณฑ์ให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำอย่างจริงจัง โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ดั้งเดิม ดังนั้นเรื่องราวอันเป็นประวัติศาสตร์ขององค์ประกอบในผลิตภัณฑ์และแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นความรู้ทางวิชาการเพื่อความเข้าใจในมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติแล้ว ยังมีความสำคัญในการสร้างความซาบซึ้งให้ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นมีคุณค่าอย่างยั่งยืนตลอดไปโดยปราศจากเงื่อนไขเรื่องกาลเวลาได้ (สพวัฒน์ แนนหนา, ๒๕๕๖ : เว็บบล็อก)

๔.๓ การถ่ายทอดและการรับวัฒนธรรม

๔.๓.๑ การถ่ายทอดวัฒนธรรม

เมื่อวัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีไช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณก็ย่อมจะหมายความว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้ และจะต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม การที่สมาชิกในสังคมเห็นพ้องต้องกันว่าควรจะทำวิธีการประพฤติปฏิบัติแบบใดนั้น มิได้มีการตกลงกันในรายละเอียดทุก ๆ เรื่อง ข้อตกลงคือการกำหนดหลักใหญ่ ๆ กำหนดแนวความคิดที่สำคัญไว้ เมื่อทุกคนรู้ถึงหลักใหญ่แล้วก็จะประพฤติปฏิบัติได้ง่ายขึ้น หลักที่สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นแนวประกอบการประพฤติปฏิบัติก็คือบรรทัดฐานและค่านิยม บรรทัดฐานคือแนวทางการปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่ยึดถือ และค่านิยมคือความคิดและแนวปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงาม เมื่อบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมเป็นแกนกลางให้สมาชิกของสังคมยึดเป็นหลักพฤติกรรมแนวความคิดวิธีการทำงาน ตลอดจนการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ย่อมจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้นโดยอัตโนมัติ และเมื่อทุกอย่างสอดคล้องกันก็หมายความว่า การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมก็ดำเนินไปได้อย่างไม่มีปัญหา ถึงแม้ว่าการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมอาจหมายถึงว่าลักษณะบางอย่างของวัฒนธรรมได้เปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา แต่ค่านิยมและหลักใหญ่ที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมก็จะยังไม่เปลี่ยนไป

เนื่องจากว่าวัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ ซึ่งสมาชิกของสังคมตกลงกันว่าจะใช้ร่วมกัน มนุษย์ที่อยู่คนละสังคมย่อมจะมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน เพราะในเมื่อต่างกลุ่มต่างตกลงกันเอง ข้อตกลงของแต่ละกลุ่มก็ย่อมจะไม่เหมือนกันและวัฒนธรรมของสังคมจึงไม่เหมือนกัน อาจจะมีบางส่วนที่คล้ายกันและบางส่วนที่เหมือนกัน แต่เมื่อรวมเป็นระบบสัญลักษณ์แล้วจะพบว่าสังคมที่ต่างกันจะมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน

๔.๓.๒ การรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น

นอกจากว่ามนุษย์เราจะถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งแล้ว มนุษย์เราอาจจะรับวัฒนธรรมบางส่วนมาจากสังคมข้างเคียงได้ แต่ทั้งนี้ ย่อมหมายความว่าส่วนของวัฒนธรรมที่รับมาจากสังคมข้างเคียงนั้นไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคม ส่วนของวัฒนธรรมของสังคมข้างเคียงที่รับมาจะต้องสอดคล้องกับของเดิมที่มีอยู่ เมื่อสอดคล้องกันได้ก็จะค่อย ๆ รับกันไปและในที่สุดก็จะแยกไม่ออกจากวัฒนธรรมส่วนใดเป็นของเดิม และวัฒนธรรมส่วนใดรับมาจากสังคมอื่น การรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาในระยะแรกอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการยืมวัฒนธรรม แต่เมื่อนาน ๆ ไป การยืมก็จะกลายเป็นการรับ การยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมจากสังคมข้างเคียงเป็นผลจากการที่วัฒนธรรมแผ่กระจายออกไป ตอนแรกวัฒนธรรมเกิดขึ้นในสังคม แต่เมื่ออยู่ไปวัฒนธรรมของสังคม ก. ก็เริ่มขยายอิทธิพลไปยังสังคม ข. และสังคม ค. ตามลำดับ สมาชิกของสังคม ข. และสังคม ค. ในระยะแรกจะยืมวัฒนธรรมของสังคม ก. แต่เมื่อยืมไปนาน ๆ เข้าก็อาจจะรับเอาไว้เป็นของตัวเอง หมายความว่า ได้เกิดการกระจายทางวัฒนธรรมจากจุดเริ่มต้นในสังคมหนึ่งไปยังสังคมอื่น ๆ การกระจายทางวัฒนธรรมนี้อาจจะเกิดขึ้นได้จากหลาย ๆ จุด เมื่อวัฒนธรรมบางอย่างของสังคม ก. แผ่กระจายไปยังสังคม ข. และสังคม ค. วัฒนธรรมบางอย่างของสังคม ข. อาจจะแผ่กระจายไปยังสังคม ก. และสังคม ค. ได้

จะเห็นได้ว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือการสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก ส่วนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวนอนและเป็นการที่สังคมหนึ่งยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่และละทิ้งวัฒนธรรมของตัวเองบางส่วน และทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป

๕. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษาการสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และ เทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่สร้าง “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” และ “คุณค่าทางสังคม” ซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในตลาดโลกได้หรือพูดง่าย ๆ คือ “การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิด”

สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๒ : เว็บล็อก) ได้ให้นิยามเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์คือ แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (knowledge) การศึกษา (education) การสร้างสรรค์งาน (creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่”

สร้างเศรษฐกิจด้วยความคิดสร้างสรรค์ (๒๕๕๖ : เว็บล็อก) ได้เขียนไว้ว่า ปัจจุบันยังไม่มี การกำหนดคำนิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เป็นหนึ่งเดียวขึ้นอยู่กับ การนำไปปรับใช้ให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยความหมายอย่างง่ายของ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ซึ่งนิยามโดย John Howkins คือ การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยมหิดล (๒๕๕๖ : เว็บล็อก) ยังเขียนไว้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ Creative Economy (CE) มีความหมายที่หลากหลายแนว เช่น การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิด

ของมนุษย์ หรือแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพยากรทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่

แม้แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย และยังไม่มี การกำหนดนิยามและขอบเขตของกิจกรรมที่ชัดเจน แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจะพบว่าประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานของการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญา ทั้งเพื่อใช้ประโยชน์ในวงจำกัดและเพื่อการพาณิชย์มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะหลังได้มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการสร้างมูลค่าเพิ่ม และเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิตและบริการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและบูรณาการมากขึ้นตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ อุตสาหกรรมดิจิทัลคอนเทนต์ อุตสาหกรรมออกแบบ และเครือข่ายวิสาหกิจสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อการส่งออก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กลไกและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เหล่านี้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ความชัดเจนของนโยบาย การบูรณาการของแผนและหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ยังเป็นสิ่งที่ต้องการการพัฒนาและผลักดันอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเร่งสร้างความได้เปรียบในภาวะที่หลายประเทศยังคงอยู่ในระยะเริ่มต้นเช่นเดียวกับไทย (สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๒ : ๓๐)

๕.๑ องค์ประกอบของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

องค์ประกอบของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ครอบคลุมถึงอุตสาหกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับการจัดกลุ่ม และแยกประเภทบนพื้นฐานของแนวคิดหลัก ๒ แนวคิดกว้าง ๆ คือ กลุ่มที่แยกประเภทตามชนิดสินค้า/บริการ และกลุ่มที่แยกประเภทตามกิจกรรมการผลิตและห่วงโซ่การผลิต โดยมีตัวอย่างรูปแบบการแบ่งประเภท ดังนี้

๑. การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศสหราชอาณาจักร แบ่งออกเป็น ๑๓ กลุ่มได้แก่ โฆษณา สถาปัตยกรรม งานศิลปะและวัตถุโบราณ งานฝีมือ แฟชั่น งานออกแบบ ภาพยนตร์และวิดีโอ ดนตรี ศิลปะการแสดง สื่อสิ่งพิมพ์ ซอฟต์แวร์ โทรทัศน์และวิทยุ และ วิดีโอและคอมพิวเตอร์เกมส์

๒. การจัดการประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้วัฒนธรรมเป็นหลัก แบ่งออกเป็น ๑๑ กลุ่ม ได้แก่ โฆษณา ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต ดนตรี สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์และวิดีโอ ศิลปะสร้างสรรค์ เครื่องใช้ไฟฟ้า แฟชั่น ซอฟต์แวร์ และกีฬา

๓. การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะเป็นหลัก แบ่งออกเป็น ๑๔ กลุ่ม ได้แก่ วรรณกรรม ดนตรี ศิลปะการแสดง งานศิลปะ ภาพยนตร์ พิพิธภัณฑสถานและห้องสมุด การดูแล

ศิลปะวัตถุ/โบราณสถาน สื่อสิ่งพิมพ์ การบันทึกเสียง วีดีโอและคอมพิวเตอร์เกมส์ โฆษณา สถาปัตยกรรม งานออกแบบ และแฟชั่น

๔. การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ใช้ประเด็นด้านลิขสิทธิ์เป็นตัวกำหนด แบ่งออกเป็น ๒๐ กลุ่ม ได้แก่ โฆษณา งานสะสม ภาพยนตร์และวีดีโอ ดนตรี ศิลปะการแสดง สื่อสิ่งพิมพ์ ซอฟต์แวร์ โทรศัพท์และวิทยุ งานศิลปะและกราฟฟิค สื่อบันเทิง เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องดนตรี กระดาษ เครื่องถ่ายเอกสารและอุปกรณ์ถ่ายภาพ สถาปัตยกรรม เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า งานออกแบบ แฟชั่น สินค้าตกแต่งบ้าน และของเล่น

๕. การจัดประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดย UNCTAD แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มหลัก ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) ศิลปะ (Arts) สื่อ (Media) งานสร้างสรรค์ตามลักษณะงาน (Functional Creation)

๖. การจัดประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดย UNESCO ได้แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่เน้นเฉพาะด้านวัฒนธรรม ออกเป็น ๖ กลุ่มหลัก (Core Cultural Domains) ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ (Cultural and Natural Heritage) การแสดง (Performance and Celebration) ทัศนศิลป์ งานฝีมือ และการออกแบบ (Visual arts and Design) หนังสือและสิ่งพิมพ์ (Books and Press) และโสตทัศน์ และสื่อดิจิทัล (Audio Visual and Digital Media) นอกจากนั้นยังได้เพิ่มกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้อง (Related Domains) เพื่อเป็นทางเลือกในการจัดประเภทให้เหมาะสมกับลักษณะวัฒนธรรมของแต่ละประเภท

๗. การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยโดย สศช. การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยโดย สศช. จะใช้การจัดประเภทโดยยึดรูปแบบของ UNCTAD เป็นกรอบ โดยแบ่งเป็น ๔ กลุ่มหลัก และ ๑๕ กลุ่มย่อย ได้แก่ การโฆษณา สถาปัตยกรรม การออกแบบ แฟชั่น ภาพยนตร์ และวีดีโอ ฮาร์ดแวร์ (อุปกรณ์) บริการท่องเที่ยว วรรณกรรม ดนตรี พิพิธภัณฑสถาน ห้างสรรพสินค้า การพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ ซอฟต์แวร์ กีฬา ศิลปะการแสดง (ละครเวทีและเต้นรำ) การกระจายเสียง วีดีโอเกมส์ ทัศนศิลป์การถ่ายภาพและงานฝีมือ อาหารไทย การแพทย์แผนไทย (สร้างวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของการท่องเที่ยว, ๒๕๕๖ : เว็บบล็อก)

โดยสรุป ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีองค์ประกอบร่วมของแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่

๕.๒ มาตรการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยในปัจจุบันแม้ว่าจะยังอยู่ในระยะเริ่มต้น แต่ถือได้ว่าเป็นการดำเนินการพัฒนาที่ต่อเนื่องและต่อยอดจากแนวทางการพัฒนาด้วยการ เพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรมซึ่งได้ขับเคลื่อนการพัฒนา

ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๘ จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ในระยะเริ่มต้นของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการขยายองค์ความรู้และสร้าง ความเข้าใจกับภาคีการพัฒนาทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างจริงจังและมีบูรณาการ เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติและสามารถปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้แนวทางและกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในปัจจุบัน มีดังนี้

๑. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาภายใต้กรอบการพัฒนา ๓ ด้านหลัก ได้แก่ ๑) นโยบายรัฐบาล ๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ ๓) แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ระบุไว้ในแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒ : SP๒ ทั้งนี้แนวทางการพัฒนามีสาระสำคัญ ดังนี้

๑.๑ นโยบายรัฐบาล

๑.๑.๑ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของรัฐบาล ได้เริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ โดยมีการจัดตั้งองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่พัฒนาองค์ความรู้และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์หลายองค์กร เช่น สำนักงานพัฒนาองค์ความรู้ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว และสำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของแต่ละกลุ่มในระยะยาว อย่างไรก็ตามนโยบายและการดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ในระยะที่ผ่านมายังขาดความต่อเนื่องและการบูรณาการ

๑.๑.๒ นโยบายรัฐบาลของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาตั้งแต่แรกเริ่มเข้าบริหารประเทศ โดยได้ระบุไว้ในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาในวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๑ ในหัวข้อ ๔.๒.๓.๑ ว่า “ขยายฐานบริการในโครงสร้างการผลิตของประเทศ และเชื่อมโยงธุรกิจภาคบริการ อุตสาหกรรม และเกษตรเข้าด้วยกันให้เป็นกลุ่มสินค้า เช่น ธุรกิจสุขภาพ อาหารและการท่องเที่ยว รวมทั้งสินค้าบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่” ซึ่งการกำหนด

นโยบายดังกล่าวส่งผลให้มีการใช้ศักยภาพและการพัฒนาต่อยอดของอุตสาหกรรมและบริการสร้างสรรค์ไทยได้มีการริเริ่มและต่อยอดจากการดำเนินงานที่มีอยู่บ้างแล้ว ให้เป็นไปอย่างมีทิศทางและจริงจังมากขึ้น

๑.๒ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ ๑๐) มีการดำเนินการผลักดันเรื่องการเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าการผลิตสินค้าและบริการให้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ในปี ๒๕๕๐ ได้ทำการศึกษาและเริ่มขับเคลื่อนการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับจุดแข็งและข้อได้เปรียบทางวัฒนธรรมของประเทศแล้วนำมาใช้ประโยชน์โดยหาแนวทางเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ในระดับภาคเศรษฐกิจจริงภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้มุ่งปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการและสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อทำให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

๑.๓ การขับเคลื่อนพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจ

๑.๓.๑ รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะเร่งด่วนในช่วงระยะ ๖ - ๙ เดือนแรกของปี ๒๕๕๒ และต่อมาได้มีการจัดทำแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒ เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้โดยการลงทุนของภาครัฐในโครงการที่จะสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต พร้อมกับสร้างโอกาสของภาคเอกชนในการลงทุน ทั้งนี้ได้กำหนดให้มีการดำเนินการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแผนงานภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒ (SP๒)

๑.๓.๒ แผนงานพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ครอบคลุมสาขาการพัฒนา ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา และความหลากหลายทางชีวภาพ ๒) เอกลักษณ์ ศิลปะและวัฒนธรรม ๓) งานช่างฝีมือและหัตถกรรม ๔) อุตสาหกรรมสื่อ บันเทิง และซอฟต์แวร์ ๕) การออกแบบและพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ และ ๖) การขับเคลื่อนและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งนี้แผนงานพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้รับการอนุมัติกรอบวงเงินจากคณะรัฐมนตรี จำนวน ๔๕ โครงการ และต่อมามีการรวมกลุ่มโครงการเหลือ ๓๙ โครงการ กรอบวงเงิน ๒๐,๑๓๔.๑๐ ล้านบาท จากหน่วยงานรับผิดชอบ ๗ กระทรวง ได้แก่ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานกฤษฎีกา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

๑.๓.๓ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๒ อนุมัติโครงการประกอบด้วย ๑) โครงการประเภทที่ ๑ มีความพร้อมในการดำเนินงานสูงสามารถเริ่มดำเนินการ

จัดซื้อจัดจ้างและเบิกจ่ายได้ภายในปีงบประมาณ ๒๕๕๓ รวมทั้งโครงการที่สามารถเริ่มดำเนินการได้ในปี ๒๕๕๒ จำนวน ๒๐ โครงการ วงเงินที่อนุมัติ ๓,๘๑๗.๗๐ ล้านบาท และ ๒) โครงการประเภทที่ ๒ มีความพร้อมระดับรอง และไม่สามารถเริ่มดำเนินการได้ภายในปีงบประมาณ ๒๕๕๓ จำนวน ๑๔ โครงการ วงเงินอนุมัติ ๑๓,๗๖๗.๖๐ ล้านบาท ซึ่งโครงการประเภทที่ ๒ นี้ หน่วยงานเจ้าของโครงการจะต้องดำเนินการปรับปรุงรายละเอียดและแนวทางการดำเนินงานของโครงการแล้วนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการกลั่นกรองโครงการภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒ ต่อไป นอกจากนี้ หน่วยงานยังสามารถเสนอโครงการเพิ่มเติมเพื่อขอบรรจุเข้ารับการพิจารณาภายใต้ SP๒ ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้อีกด้วย

๒. กลไกการขับเคลื่อนในปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐและองค์กรมหาชนหลายแห่งที่เริ่มมีบทบาทหน้าที่และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการดำเนินงานทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ รวมทั้งการให้บริการด้านโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แต่หน่วยงานเหล่านี้ยังคงแยกส่วนกันทำงานเนื่องจากขาดการมองภาพรวมกัน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ หน่วยงานด้านนโยบาย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) หน้าที่สนับสนุนเชิงนโยบายและช่วยผลักดันแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีกระทรวงที่เกี่ยวข้องโดยตรงเป็นเจ้าภาพหลักรับผิดชอบด้านการส่งเสริมให้มีการประสานงานกันระหว่างองค์กรภาครัฐ เช่น กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และกระทรวงวัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งนี้รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนภารกิจเร่งด่วนที่ไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพในการดำเนินการอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และได้มีการตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขึ้นมาดูแล เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์และแผนที่นำทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยตลอดห่วงโซ่มูลค่า เนื่องจากเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นนโยบายสำคัญที่รัฐบาลผลักดันอย่างจริงจัง คณะกรรมการนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพาณิชย์ โดยมีนายอลงกรณ์ พลบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ เป็นประธาน มีหน้าที่จัดทำกลยุทธ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพาณิชย์ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย รวมถึงสนับสนุนและบูรณาการกิจกรรม แผนงาน และโครงการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไทยไปสู่การสร้างรายได้ให้กับประเทศและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒.๒ หน่วยงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นเลขานุการของคณะกรรมการนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติที่นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และคณะกรรมการเศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงพาณิชย์ดังกล่าวข้างต้น กรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหน่วยประสานงานหลักในการจัดโครงการต่างๆ ร่วมกับภาคเอกชนเพื่อผลักดันนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เกิดผลรูปธรรม รวมถึงโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ปี ๒๕๕๕ ที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของสำนักงบประมาณอยู่ เช่น โครงการสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาเชิงพาณิชย์ของกระทรวงพาณิชย์ โครงการสร้างความรู้ความเข้าใจและใช้ประโยชน์โครงการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการจัดหาซอฟต์แวร์ด้านการออกแบบที่ถูกต้องกฎหมาย เป็นต้น

ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาของกรมทรัพย์สินทางปัญญามีภารกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างสรรค์ การใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์จากทรัพย์สินทางปัญญา สร้างวัฒนธรรมทรัพย์สินทางปัญญาด้วยการจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึก และความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพย์สินทางปัญญาและการเคารพสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น นอกจากนี้กรมทรัพย์สินทางปัญญายังมีแนวคิดที่จะจัดตั้ง “สถาบันส่งเสริมการสร้างสรรค์” เป็นศูนย์บ่มเพาะความรู้ ความคิดต่อยอด และทักษะต่างๆ รวมถึงให้คำแนะนำด้านบริหารจัดการ และ “ตลาดทุนทรัพย์สินทางปัญญา” เพื่อระดมเงินลงทุนซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานให้บริการครบวงจรธุรกิจแก่ภาคเอกชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนสืบไป

๒.๓ หน่วยงานด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ในการสนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ พร้อมทั้งปลูกฝังและถ่ายทอด องค์ความรู้แก่สาธารณชน ในรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสร้างแหล่งค้นคว้าและแหล่งเรียนรู้ ครัววงจร การเผยแพร่ผลงานวิจัย การจัดนิทรรศการ การบรรยาย และการจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาองค์ความรู้ของประเทศ ได้แก่ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (OKMD) อุทยานการเรียนรู้ (TK PARK) สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (SIPA) รวมถึงสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๔ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านการเงิน เช่น สถาบันการเงินหรือธนาคารพาณิชย์ กองทุนร่วมลงทุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจไทย ที่บริหารโดยสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) กองทุนร่วมลงทุนของธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) เป็นต้น

๒.๕ หน่วยงานด้านการวิจัยและพัฒนา เช่น สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เป็นต้น

๒.๖ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมมาตรฐานต่าง ๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สำนักงานมาตรฐานอาหารและเกษตรแห่งชาติ สำนักพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม และสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นต้น

๒.๗ หน่วยงานด้านการตลาด เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

ดังนั้นการมุ่งหวังให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นพลังขับเคลื่อนที่ทรงประสิทธิภาพในระยะยาว จึงควรพิจารณาให้มีหน่วยงานหรือกลไกที่ทำหน้าที่ประสาน เชื่อมโยง บูรณาการทั้งในระดับยุทธศาสตร์/นโยบายและระดับปฏิบัติที่ชัดเจน

โดยสรุปแม้ว่าปัจจุบันรัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญและขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในสาขาต่าง ๆ ตามหน้าที่แล้วก็ตาม หากแต่ยังขาดการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศอย่างเป็นองค์รวมที่จะใช้เป็นแผนที่นำทางการพัฒนาสำหรับการดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่มุ่งส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในทุกมิติ ซึ่งครอบคลุมไปถึงสังคมและคนที่มีความสร้างสรรค์ด้วยแล้ว จะมีส่วนสำคัญในการทำให้ประเทศไทยก้าวสู่ประเทศที่เน้นการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ที่สอดรับกันในทุกมิติอย่างจริงจัง

๓. ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยที่มาจากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและข้อจำกัด เพื่อชี้ประเด็นความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์และโอกาส รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย รวมทั้งการสัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในหลายโอกาส มีข้อเสนอประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ ดังนี้

๓.๑ ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาระดับมหภาค

๓.๑.๑ พัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์กว้างต้องอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อนำไปเพิ่มคุณค่าให้กับทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ และให้มีการสร้างสรรค์เกิดขึ้นในภาคการผลิตจริงในตลอดห่วงโซ่การผลิต ดังนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ การวิจัยและพัฒนา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ

๓.๑.๒ กำหนดนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศและบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงาน เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีกรอบการดำเนินงานที่กว้างและเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจำนวนมาก การดำเนินงานขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับปฏิบัติจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักและมีกรอบนโยบายและกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานโครงการเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทยอย่างมีบูรณาการ และเกิดผลทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นควรมีแนวทางการดำเนินงานโดยการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และจัดทำแผนที่นำทางการพัฒนาสำหรับการดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีบูรณาการในระยะต่อไป

๓.๑.๓ ปรับโครงสร้างการผลิตและบริการของประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยผนวกเอาความคิดสร้างสรรค์ที่มาจากองค์ความรู้และนวัตกรรมนำเข้าสู่ทุกขั้นตอนของห่วงโซ่การผลิต โดยนำเอานัยสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาในวงกว้างให้ครอบคลุมภาคเศรษฐกิจจริงและเชื่อมโยงกันทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผนวกเข้ากับการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ทั้งนี้การพัฒนาจะต้องมุ่งสู่การเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Creative and Green Economy) ซึ่งเป็นกระแสการพัฒนาของโลกในปัจจุบัน

๓.๒ ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารและคมนาคม การส่งเสริมการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา การจัดหาแหล่งเงินทุน การพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบและครบวงจรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การพัฒนาการตลาดสมัยใหม่ให้ทันต่อคู่แข่งชั้นและการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยให้ความสำคัญในประเด็นต่อไปนี้

๓.๒.๑ พัฒนาปัจจัยแวดล้อมที่กระตุ้นให้ภาคเอกชนลงทุนผลิตสินค้าเชิงสร้างสรรค์ โดยเพิ่มมาตรการกระตุ้นเพื่อดึงดูดบริษัทข้ามชาติให้ร่วมลงทุนกับภาคเอกชนและชุมชนไทยในการพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมและองค์ความรู้สมัยใหม่ และเร่งพัฒนาสำนักงานสินทรัพย์ทางปัญญาให้มีความสามารถในการประเมินมูลค่าสินทรัพย์ทางปัญญาเชิงสร้างสรรค์ และผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อพิทักษ์สินทรัพย์ทางปัญญาและป้องกันการละเมิด ตลอดจนส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนด้านการเงินสำหรับผู้ประกอบการและธุรกิจสร้างสรรค์ และพัฒนาระบบปล่อยสินเชื่อและบทบาทการประกันสินเชื่อของสถาบันการเงินให้รองรับธุรกิจสร้างสรรค์ที่ใช้สินทรัพย์ทางปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญ

๓.๒.๒ พัฒนาระบบฐานข้อมูล สื่อสาร และคมนาคมที่มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับภาคการผลิตสร้างสรรค์ ตลอดจนส่งเสริมแหล่งเรียนรู้สาธารณะและพัฒนาพื้นที่สาธารณะรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างเวทีนักคิดและสร้างสรรค์ต่าง ๆ ตลอดจนการส่งเสริมการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๓.๒.๓ ให้คุณค่าต่อทรัพย์สินทางปัญญาจากความคิดสร้างสรรค์ โดยมีกฎหมายและกฎระเบียบที่ช่วยในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และกระบวนการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและกระบวนการที่มีอยู่ นอกจากนี้ ควรคำนึงถึงการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาหรือความคิดเพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุน ตลอดจนศึกษา ทบทวนประเด็นปัญหาและอุปสรรคด้านกฎหมายเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อไป

๓.๒.๔ ศึกษาวิจัยและพัฒนาเชิงลึกในสาขาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และทุนวัฒนธรรม โดยทำการศึกษาใน ๕ ประเภท ได้แก่ ๑) มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา และความหลากหลายทางชีวภาพ ๒) เอกลักษณ์ศิลปและวัฒนธรรม ๓) งานช่างฝีมือและหัตถกรรม ๔) อุตสาหกรรมสื่อ บันเทิงและซอฟต์แวร์ ๕) การออกแบบและพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและนำผลิตภัณฑ์และบริการสู่ตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ในการศึกษาวิจัยในเชิงลึกนี้ จำเป็นต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลและมีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการกำหนดมาตรฐานขอบเขตของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ให้ชัดเจน และวิธีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประเมิน ติดตามผล และกำหนดนโยบายการพัฒนาต่อไปด้วย

๓.๒.๕ จัดและพัฒนาพื้นที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน พื้นที่สร้างสรรค์งาน รวมทั้งสร้างเมืองสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นการสร้างแรงบันดาลใจ เป็นเวทีแสดงออกและเป็น ศูนย์รวมการแลกเปลี่ยนให้กับนักคิดอย่างสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

๓.๓ ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการทางธุรกิจและบุคลากรด้านสร้างสรรค์

๓.๓.๑ ขับเคลื่อนและสร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการ การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทยให้มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Entrepreneurs) เป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้ประกอบการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้มีจุดเด่นและสามารถต่อยอดด้วยความคิดและนวัตกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และก้าวทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง

ของสังคมโลก เช่น การปรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การปรับเปลี่ยนรสนิยมและพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีความต้องการสินค้าและบริการที่มีความสร้างสรรค์มากขึ้น เป็นต้น ในการนี้ผู้ประกอบการไทยต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสใหม่โดยการสร้างความได้เปรียบจากความหลากหลายและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมและความเป็นไทยเพื่อสร้างเศรษฐกิจและสังคมสร้างสรรค์ (Creative Economy and Creative Society) ให้สามารถแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ในเวทีระดับโลกได้ต่อไป

๓.๓.๒ พัฒนาบุคลากรวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์ให้สามารถตอบสนองความต้องการภาคเศรษฐกิจจริงและประชาชนได้นั้น จำเป็นต้องมีการสร้างระบบประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคการผลิตเพื่อปรับทิศทางการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการบุคลากรในสาขาที่ขาดแคลน เช่น การให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรการเรียนการสอน เป็นต้น หากประเทศไทยขาดบุคลากรที่มีทักษะในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่นและไม่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้แล้ว การผลักดันหรือขับเคลื่อนการผลิตทั้งเกษตรอุตสาหกรรม และบริการ เชิงสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ยาก

๓.๔ ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาด้านสถาบันและการติดตามประเมินผล

๓.๔.๑ พัฒนาสถาบันและบูรณาการบทบาทของสถาบันที่เกี่ยวข้องให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมสถาบันที่มีบทบาทสนับสนุนภาคเอกชนในการผลิตสินค้าสร้างสรรค์ให้เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ ควรจัดตั้งหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ ซึ่งรวมถึงการจัดทำนโยบายและกำหนดกลยุทธ์ระดับชาติ ประสานงานและบูรณาการกระทรวงและหน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยตรง ตลอดจนติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยรวม

๓.๔.๒ ให้มีกลไกในการดำเนินการติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการติดตาม ดัชนีชี้วัดศักยภาพเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรายสาขา รวมทั้งระบบฐานข้อมูลที่เป็นระบบ ทันสมัย และมีความต่อเนื่องของข้อมูล ซึ่งจะนำไปสู่การปรับแผนงานและการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์อันจะนำไปสู่ผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (ผู้เกียรติ ญาติเสมอ, ๒๕๕๔ : เว็บบล็อก)

๖. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ประสบความสำเร็จและมีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานนั้น นอกจากผู้ผลิตจะต้องมีความตื่นตัวในงานค้นคว้า วิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องแล้ว ผู้ผลิตยังต้องคำนึงถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ความเป็นไปได้ด้วยเทคนิค สามารถพยากรณ์การตลาดในอนาคตไม่ว่าจะเป็นตลาดของผู้บริโภคภายในประเทศและตลาดโลกเพื่อให้สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ตามที่กำหนดไว้ ดังนั้นในการสร้างแนวความคิดพัฒนาผลิตภัณฑ์ จำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยการสำรวจแนวโน้ม และความต้องการของตลาด หรือความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ทราบลักษณะ รูปแบบ ที่ผู้บริโภคพึงพอใจ นอกจากนี้ยังทำให้ทราบพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ผู้ผลิตสามารถใช้ในการประเมินลักษณะของผู้บริโภคและความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะช่วยในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการประกอบธุรกิจต่อไป (ศจี สุวรรณศรี, ๒๕๕๑ : ๒๒)

๖.๑ กลยุทธ์การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่

โดยธรรมชาติของมนุษย์จะมีความต้องการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามสภาพแวดล้อม เมื่อความต้องการหรือความนิยมของลูกค้าเปลี่ยนแปลง นักการตลาดต้องนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของลูกค้า ซึ่งผลิตภัณฑ์ใหม่แบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ

๖.๑.๑ ผลิตภัณฑ์นวัตกรรม (Innovation Product) เป็นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในตลาด เช่น นวัตกรรมแห่งการลดรื้อรอยในเครื่องสำอาง หรือหุ่นยนต์สุนัขที่ทำทางได้เหมือนสุนัขจริง เป็นนวัตกรรมใหม่ด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

๖.๑.๒ ผลิตภัณฑ์ปรับปรุงใหม่ (Modified Product) เป็นการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้ตลาดให้ทันสมัยและตรงกับความต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้น เช่น การปรับปรุงรถยนต์ให้ประหยัดน้ำมันมากขึ้น หรือการปรับโทรศัพท์มือถือให้มีเสียงเรียกเข้าได้หลายสิบเสียง เป็นต้น

๖.๑.๓ ผลิตภัณฑ์เลียนแบบ (Me-too Product) เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เลียนแบบคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์อื่น ซึ่งส่วนใหญ่จะเลียนแบบผลิตภัณฑ์ที่มีเทคโนโลยีที่นำหน้าหรือเป็นผู้นำตลาด

๖.๒ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

โดยกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มี ๘ ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

๑. การสร้างสรรค์ความคิด แนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่อาจมาจากลูกค้า นักวิทยาศาสตร์ คู่แข่งขัน พนักงานของบริษัท คนกลาง ฝ่ายจัดการระดับสูง หรือแหล่งอื่น ๆ ซึ่งอาจ

สร้างสรรค์แนวความคิดจากความต้องการคุณสมบัติใหม่ของผลิตภัณฑ์ ความต้องการความสะดวก หรือวิธีใช้ใหม่ รูปร่างใหม่ หรือจากความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๒. การถ่วงดุลและประเมินความคิด โดยนำแนวความคิดต่าง ๆ มาประเมินความเป็นไปได้ในด้านต่าง ๆ คือ ประเมินโอกาสทางด้านตลาดและศักยภาพของธุรกิจ

๓. การพัฒนาและการทดสอบแนวความคิด เป็นการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะตลาดของผลิตภัณฑ์ ความต้องการของตลาดที่มีต่อผลิตภัณฑ์ และลักษณะการใช้รวมถึงการกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ในตลาด เพื่อดูตำแหน่งความได้เปรียบเสียเปรียบในตลาด จากนั้นจึงทำการทดสอบแนวความคิดกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะต้องทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ความต้องการที่แท้จริง และความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผลิตภัณฑ์ ความต้องการซื้อ ความต้องการใช้ ผู้ใช้ จำนวนและวิธีใช้ รวมถึงราคาที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ ซึ่งคำตอบที่ได้จากการทดสอบแนวความคิดจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนากลยุทธ์ต่อไป

๔. การพัฒนากลยุทธ์การตลาด ในการพัฒนากลยุทธ์จะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนคือ ส่วนของตลาดเป้าหมายและผลิตภัณฑ์ ส่วนของกลยุทธ์ที่จะใช้กับตลาดและผลิตภัณฑ์ และส่วนที่เป็นแผนระยะยาว

๕. การวิเคราะห์ทางธุรกิจ เป็นการศึกษาคำนวณค่าในการลงทุนผลิตและนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) โดยประมาณการด้านความต้องการของตลาด ต้นทุน และกำไรที่อาจเกิดขึ้น

๖. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ทั้งในส่วนของคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ เช่น รูปร่าง สี สัน ปริมาณ และราคาที่เหมาะสม แล้วจึงทำการทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายอีกครั้ง โดยการให้ทดลองให้และทำการติดตามผล จากนั้นจึงทำการกำหนดตราผลิตภัณฑ์ และออกแบบบรรจุภัณฑ์

๗. การทดสอบตลาด เพื่อวิเคราะห์ถึงพฤติกรรม การซื้อ การยอมรับ การตัดสินใจซื้อ การใช้ การซื้อซ้ำ ปริมาณการซื้อ และความถี่ในการซื้อของลูกค้า รวมถึงลักษณะและเงื่อนไขต่าง ๆ ของคนกลาง

๘. การดำเนินธุรกิจ เป็นการตัดสินใจออกสู่ตลาดจริง ซึ่งธุรกิจต้องวางแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ตลาด และศักยภาพของธุรกิจ (ฉัตรยาพร เสมอใจ, ๒๕๔๙ : ๑๑๖-๑๑๗)

๗. ทฤษฎีความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกหรือความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือลบ แต่ถ้าเมื่อใดที่สิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสิ่งใดสร้างความรู้สึกผิดหวังไม่บรรลุจุดมุ่งหมาย ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบเป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจ ซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์ ความเชื่อ และความพึงพอใจเป็นความรู้สึก

ส่วนตัวที่รู้สึกเป็นสุขหรือยินดีที่ได้รับการตอบสนองความต้องการในสิ่งที่ขาดหายไป หรือสิ่งทำให้เกิดความไม่สมดุล ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมที่จะแสดงออกของบุคคล ซึ่งมีผลต่อการเลือกที่จะปฏิบัติในกิจกรรมใด ๆ นั้น

ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นทัศนคติที่เป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบว่าบุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่ สามารถสังเกตโดยการแสดงออกที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัดความพึงพอใจโดยตรง แต่สามารถวัดได้โดยทางอ้อม โดยการวัดความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้น และการแสดงความคิดเห็นนั้นจะต้องตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงจึงสามารถวัดความพึงพอใจนั้นได้

๑. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ออกแบบสอบถาม เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นซึ่งสามารถกระทำได้ในลักษณะคำตอบที่เลือก หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพอใจในด้านต่าง ๆ

๒. การสัมภาษณ์เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจทางตรง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง

๓. การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจ โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ว่าจะแสดงออกจากการพูดจา กริยา ท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

หลุยส์ จาปาเทศ (๒๕๓๓ : ๘-๙) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความต้องการ (Need) ได้บรรลุเป้าหมาย พฤติกรรมที่แสดงออกมาก็จะมีความสุข จะสังเกตได้จาก สายตา คำพูด และการแสดงออก ความพึงพอใจจะลดลง แต่ถ้าเมื่อใดความพึงพอใจนั้นไม่สามารถบรรลุได้ ความพึงพอใจที่มีอยู่ก็ไม่มีผลลด เวลาที่นานออกไป อาจทำให้ความเครียดนั้นยิ่งเพิ่มขึ้นได้เสมอ หรือเรียกว่าอารมณ์สะสม (Accumulative Motivation) และในมุมตรงกันข้ามในหลาย ๆ ความต้องการวุฒิภาวะ (Maturity) จะเป็นตัวช่วยลดความเครียดได้เช่นกันทั้งๆที่เวลาผ่านไป

อารี พันธุ์ณี (๒๕๔๔ : ๑๘๑-๑๘๒) ได้กล่าวที่มาของแรงจูงใจที่จำทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. แรงจูงใจทางสรีระวิทยา แรงจูงใจในด้านนี้ เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางร่างกาย เพื่อให้บุคคลมีชีวิตรอดอยู่ได้ เป็นความต้องการที่จำเป็นตามธรรมชาติของมนุษย์ ได้แก่ ปิ๊งยี่สี่ การพักผ่อน เป็นต้น

๒. แรงจูงใจทางจิตวิทยา มีความสำคัญน้อยกว่าแรงจูงใจทางด้านสรีระวิทยา เพราะมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตน้อยกว่า แต่จะช่วยคนเราทางด้านจิตใจ ทำให้สุขภาพจิตดีและสดชื่น ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็นการตอบสนองสิ่งแวดล้อมความต้องการความรัก เป็นต้น

๓. แรงจูงใจทางสังคม หรือแรงจูงใจที่เกิดจากการเรียนรู้ แรงจูงใจชนิดเป็นจุดเริ่มต้นส่วนใหญ่มาจากประสบการณ์ทางสังคมในอดีตของบุคคลและเป้าหมายของแรงจูงใจชนิดนี้มีความสัมพันธ์กับการแสดงปฏิกิริยาของบุคคลอื่นที่มีต่อเรา

๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Julalova M. (๒๐๑๒ : เว็บบล็อก) ได้ศึกษาการรักษาลดตายของถุงมือในลัตเวีย เพื่อสำรวจเกี่ยวกับลดตายถุงมือของชาติพันธุ์ลัตเวีย โดยมีกลุ่มประชากรคือนักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนมัธยม ลิวานี ซึ่งในลัตเวียสภาพอากาศหนาวเย็น และมีถุงมือลดตายไม่เพียงพอต่อการสวมใส่ ซึ่งถุงมือจะเป็นของขวัญอีกชิ้นหนึ่งที่ผู้คนทั่วไปนิยมนำมามอบให้เป็นของขวัญในวันแต่งงาน งานศพ เพราะนั่นคือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงกลุ่มชาติพันธุ์ของลัตเวีย ลดตายดั้งเดิมของชาติพันธุ์จะนำมาออกแบบลดตายไว้ในถุงมือ จากการสำรวจกลุ่มประชากร ๖๐๐ คนในทุกวัย พบว่า ร้อยละ ๙๐ มีการใช้ถุงมือที่มีลดตายตามสมัย บางส่วนยังตระหนักในวัฒนธรรมเดิม โดยเลือกใช้ถุงมือที่มีลดตายแบบดั้งเดิมที่ใช้สวมใส่ในอดีต จากการสอบถามข้อมูลจากโรงเรียนและครอบครัว กลุ่มตัวอย่างพบว่า โรงเรียนมีผลกระทบอย่างมากต่อการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรม การสอบถามเชิงลึก ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่า พวกเขาต้องการถุงมือที่ให้ความอบอุ่นและมีลดตายที่ทันสมัย และใช้วัสดุธรรมชาติที่ใช้ในการถัก การคงไว้ซึ่งประเพณีของการสวมใส่และการใช้ถุงมือ ควรจะเก็บรักษาไว้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมลัตเวียสำหรับคนรุ่นหลัง

จุรีวรรณ จันพลา (๒๕๕๔ : บทคัดย่อ) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ผ้าทอและเครื่องแต่งกายของชาวไทยทรงดำถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ที่มีเอกลักษณ์ในการใช้ผ้าสีดำในการนุ่งห่มทั้งในชีวิตประจำวันและในการประกอบพิธีกรรม จนเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทยทรงดำ ซึ่งจากการศึกษาลดตายผ้าไทยทรงดำ พบว่าลดตายต่าง ๆ ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและมีบางลดตายได้คิดค้นมาใหม่ และมีการปรับประยุกต์เพื่อให้เข้ากับสมัยปัจจุบันมากขึ้น การศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ พบว่าในการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำนั้น อันดับแรกผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบโดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอย (Function) ซึ่งต้องพิจารณาทั้งในส่วนประโยชน์ใช้สอยด้านจิตใจ (Psychological Function) โดยการทำให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกิดความพึงพอใจหรือถูกใจ

เมธิณี คงประเสริฐกิจ (๒๕๕๐ : ง-ฉ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง ความต้องการของผู้บริโภคต่อการฝึกอบรมการถักนิตติ้งในอำเภอเมืองเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความต้องการของผู้บริโภคต่อการฝึกอบรมการถักนิตติ้งในอำเภอเมืองเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการออกแบบสอบถาม ถามผู้ต้องการการฝึกอบรมการถักนิตติ้ง จากร้านจำหน่ายอุปกรณ์ เย็บ ปัก ถัก ร้อย หน่วยงานที่เปิดสอนหลักสูตรฝึกอบรมต่าง ๆ ในอำเภอเมือง เชียงใหม่ จำนวน ๒๐๐ ราย และนำข้อมูลที่ได้นำประมวลผลโดยใช้สถิติร้อยละ และค่าความถี่ ผลการศึกษา

พบว่าวิธีการฝึกอบรมการถักนิตตั้งที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการฝึกอบรมการถักนิตตั้งต้องการคือ หลักสูตรมีการจัดระดับการอบรมต่อเนื่องจากหลักสูตรง่ายไปหายาก รองลงมาคือ มีการแจ้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนต้องผ่านการวัดความรู้พื้นฐานการถักนิตตั้ง หลักสูตรการถักนิตตั้งที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการ คือ หลักสูตรเริ่มต้นเรียนรู้วิธีขึ้นต้นห่วง หลักสูตรการถักลดลายพื้นฐานด้วยการถักนิต-เพิร์ล และเรียนรู้การอ่านแพทเทิร์นแบบกราฟต้องการใบประกาศนียบัตรเมื่อจบหลักสูตรแต่ละหลักสูตร หมวดชิ้นงานที่ฝึกปฏิบัติในการอบรมแต่ละหลักสูตรที่ต้องการ คือ หมวดเครื่องนุ่งห่ม เช่น หมวก เสื้อ ผ้าคลุมไหล่ ถุงมือ ถุงเท้า นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องการฝึกอบรมการถักนิตตั้งจำแนกตามความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์คือ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รองลงมาคือ เพื่อนำไปหารายได้เสริมและเพื่อนำไปเป็นพื้นฐานการฝึกอบรมในระดับที่สูงขึ้น

วัชรพร ธรรมวิเศษ (๒๕๔๙ : เว็บบล็อก) ได้ทำการศึกษาการออกแบบลวดลายไหมพรมถักสำหรับกระเป๋า ชุด Mood ซึ่งเป็นการศึกษาการออกแบบลวดลาย Retro มีกลุ่มเป้าหมายคือวัยรุ่นที่มีช่วงอายุระหว่าง ๑๕-๒๕ ปี ซึ่งวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบลวดลายให้เหมาะสมกับแฟชั่นและความนิยมในปัจจุบันควบคู่กับการใช้งาน เพื่อผลิตต้นแบบเหมือนจริง โดยได้พัฒนาผลิตภัณฑ์แบบจากไหมพรมสำหรับร้าน Noname จตุจักร โครงการ ๕ มีขั้นตอนการออกแบบโดยศึกษาผลงานการออกแบบลายไหมพรมถัก ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ออกมาสู่ตลาดแล้วแต่ยังไม่เป็นที่ต้องการของตลาดและกลุ่มวัยรุ่น ดังนั้นจึงได้นำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ลวดลายไหมพรมถัก และลายที่เกี่ยวข้องกับยุค ๖๐s, ๗๐s, ๘๐s มาเป็นตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางการออกแบบ ผลการศึกษาพบว่ากระเป๋าออกแบบที่ได้ออกแบบไว้ในสไตล์ Retro เป็นที่นิยมของกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างมาก เพราะวัยรุ่นส่วนใหญ่นิยมบริโภคผลิตภัณฑ์ตามกระแสแฟชั่น และมีรูปแบบยุค Retro ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทุกสถานการณ์ นอกจากนี้ยังได้นำหนังมีผสมผสานในการออกแบบทำให้กระเป๋ามีความแข็งแรง ทนต่อการใช้งานได้เป็นอย่างดี

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (๒๕๔๗ : เว็บบล็อก) ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้านสู่ระบบอุตสาหกรรมสินค้าชุมชน : ศึกษากรณีกลุ่มแม่บ้านเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม พบว่าการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านของชุมชนเครือข่าย เพื่อเป็นวัตถุดิบในการรองรับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ ที่ถูกออกแบบบนพื้นฐานการวิจัยตลาดและศักยภาพของกลุ่ม ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ตามที่ตลาดต้องการและยังได้พัฒนาผ้าทอพื้นบ้าน จากแบบดั้งเดิมสู่รูปแบบเชิงประยุกต์ ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น และทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๓๐ เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนที่จะได้รับการพัฒนา นอกจากนี้ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ยังทำให้สมาชิกกลุ่มเพิ่มพูนทรัพย์ ทั้งที่เป็นช่างแปรรูป และช่างทอผ้าพื้นบ้าน ได้มีต้นทุนทางความคิดเชิงออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์บนบริบทของความต้องการของผู้บริโภค แทนการผลิตไปตามวิถีความพอใจส่วนตัว สามารถขยายผล และสืบทอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้าน สู่ระบบอุตสาหกรรมสินค้าชุมชนไปได้อย่างต่อเนื่อง

ทรงพล ศิวานนท์ (๒๕๔๓ : ง-จ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจกอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ลักษณะลวดลายดั้งเดิมและวิวัฒนาการของลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจกไม่แตกต่างไปจากเดิมมากนัก ลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจกอำเภอลับแล เป็นลวดลายการทอขึ้นขึ้นด้วยเทคนิคจกเต็มผืนตามแบบตีนขึ้นของลาว ในส่วนหัวขึ้นที่ทอลวดลายตลอดทั้งผืนโดยใช้สีแดง สีเดียว ในส่วนหัวและท้ายของตัวขึ้นซึ่งเป็นช่วงต่อกับหัวขึ้นและช่วงต่อตีนขึ้น การใช้สีลวดลายของตัวขึ้นและตีนขึ้นเป็นไปตามความต้องการของท้องตลาด ใช้สีที่เป็นสีสด และฉูดฉาด

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาผลลวดลายจากแม่แจ่มเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่ม ออกแบบลวดลายผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์จากลายผ้าจากแม่แจ่ม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้งที่ได้พัฒนาขึ้น โดยศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๓. การสร้างเครื่องมือวิจัย
๔. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
๕. การดำเนินการวิจัย
๖. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๗. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมิน

๑. กลุ่มชาวบ้านชุมชนบ้านไร่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมุ่งศึกษาที่ปราชญ์ชาวบ้าน ช่างทอผ้า และชาวบ้านในพื้นที่

๒. กลุ่มตัวแทนชุมชน บ้านไร่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๕ คน เพื่อคัดเลือกลวดลายจากแม่แจ่มที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง

๓. ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินผลลวดลายการถักนิตติ้ง จำนวน ๓ คน โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งทอ จำนวน ๑ คน ผู้เชี่ยวชาญด้านลวดลายจากแม่แจ่ม ๑ คน และผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าจากจำนวน ๑ คน

๔. กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย เพื่อศึกษาการรับรู้ของผู้บริโภคใน ๓ พื้นที่ ได้แก่ ๑) ตลาดไนท์บาร์ซ่า จำนวน ๓๐ คน ๒) หน่วยงานภาครัฐ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่) จำนวน ๓๐ คน และ ๓) ถนนคนเดินท่าแพ จำนวน ๔๐ คน รวมเป็น ๑๐๐ คน

๕. กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการทดลองถักนิตติ้งจากคู่มือการถักนิตติ้ง กลุ่มนักเรียนโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เรียนวิชาคหกรรมเป็นเลือกเสรี โดยศึกษาจากคู่มือการถักนิตติ้ง จำนวนทั้งหมด ๑๒ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

ผ้าตีนจกอำเภอแม่แจ่มมีลวดลายที่หลากหลาย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกลวดลายจำนวน ๓ ลาย ได้แก่ ลายกุดขอเบ็ด ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย และลายขันเสียนสำ ซึ่งถูกคัดเลือกโดยการประชุมจากตัวแทนชุมชนบ้านไร่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (รายละเอียดตามภาคผนวก ข หน้า ๘๕) ทั้ง ๓ ลาย มีความยากง่ายของวิธีการทำลวดลายต่างกัน ซึ่งลายกุดขอเบ็ดเป็นลายที่มีวิธีการทำง่ายที่สุด รองลงมาคือลายเชียงแสนหงส์ปล่อย และลายขันเสียนสำมีวิธีการทำยากที่สุด ตามลำดับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีความละเอียดชัดเจนและบรรลุวัตถุประสงค์ในการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๑. คู่มือการถักนิตตั้ง

๒. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อตรวจสอบข้อมูล ความเข้าใจของชาวบ้านกับเอกสารที่ศึกษาว่าเข้าใจ และความถูกต้องตรงกันหรือไม่

๓. แบบประเมินคู่มือการถักนิตตั้ง โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความใกล้เคียงของผ้าถักนิตตั้งลายจกกับผ้าทอลายจก

๔. แบบประเมินคู่มือการถักนิตตั้ง โดยผู้ทดลองใช้ เพื่อประเมินคู่มือเกี่ยวกับความเหมาะสมขนาดตัวหนังสือ การเรียบเรียงเนื้อหา และขั้นตอนวิธีการทำ

๕. แบบสอบถามแนวคิดผลิตภัณฑ์โดยศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผ้าพันคอถักนิตตั้งลวดลายจกแม่แจ่ม

๖. อุปกรณ์ถักนิตตั้ง

๗. ไหมพรม สำหรับถักนิตตั้ง

๘. กล้องถ่ายรูปและกล้องวิดีโอ เพื่อใช้บันทึกภาพกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓. การสร้างเครื่องมือวิจัย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ประกอบไปด้วยเครื่องมือหลากหลายชนิด เครื่องมือบางชนิดใช้การเตรียมและการตรวจสอบเบื้องต้นก็สามารถนำไปใช้ได้ทันที เช่น กล้องถ่ายรูปหรือเครื่องบันทึกเสียง แต่เครื่องมือบางชนิดต้องอาศัยหลักการสร้างเครื่องมือเพื่อให้เครื่องมือนั้นมีประสิทธิภาพสูง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ต้องอาศัยการสร้างเครื่องมือตามหลักการ ๔ ชนิด ได้แก่ คู่มือการถักนิตตั้ง แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบประเมินคู่มือการถักนิตตั้งโดยผู้เชี่ยวชาญ และแบบสอบถามแนวคิดผลิตภัณฑ์ซึ่งเครื่องมือทั้ง ๔ ชนิดมีวิธีการสร้างดังนี้

๑. คู่มือการถักนิตตั้ง ใช้สำหรับศึกษาเพื่อประกอบการถักนิตตั้งลายจกแม่แจ่ม โดยเนื้อหาประกอบไปด้วยประวัติความเป็นมาของผ้าจกแม่แจ่ม วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการถักนิตตั้ง วิธีการปักลวดลายที่ประยุกต์มาจากลายกุดขอเบ็ด ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย และลายขันเสียนสำ โดยการถัก

ติดตั้งผ้าพันคอในแต่ละลายผู้เขียนได้อธิบายขั้นตอนวิธีการถัก การปัก และมีภาพประกอบแต่ละขั้นตอน เพื่อให้ผู้ที่สนใจเข้าใจง่าย และสามารถฝึกถักถักนิตตั้ง และปัก ผ้าพันคอที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่มด้วยตนเองได้

๒. **แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – structured Interview)** เพื่อตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าตีนจกแม่แจ่ม ที่ศึกษาจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างว่ามีความเข้าใจ และความถูกต้องตรงกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

๓. **แบบประเมินคู่มือการถักนิตตั้ง โดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทดลองใช้** เพื่อประเมินคุณภาพของคู่มือ ความใกล้เคียงของผ้าถักนิตตั้งลายจกกับผ้าทอลายจก ว่าลวดลายที่ทดลองถักนิตตั้งนั้นมีความเหมือนและมีความใกล้เคียงกับผ้าทอลายจกเพียงใด รูปแบบ สีสันทัน รวมไปถึงการนำไปใช้ได้จริง โดยแบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ให้เลือกประเมิน ๕ ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตามลำดับ โดยทำการศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๑ ศึกษาตำรา เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแบบประเมิน

๓.๒ สร้างกรอบคำถามเกี่ยวกับ ลวดลาย ความใกล้เคียง ความเหมาะสมของลวดลาย และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ

๓.๓ นำกรอบคำถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง (ความครอบคลุม เนื้อหา) ความชัดเจนและความเหมาะสมของคำถาม

๓.๔ ปรับปรุงกรอบคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓.๕ จัดพิมพ์และตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

๔. **แบบสอบถามแนวคิดผลิตภัณฑ์** ใช้สอบถามกับกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผ้าพันคอถักนิตตั้งที่ประยุกต์ลวดลายมาจากลายจกแม่แจ่ม โดยแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ให้เลือกประเมิน ๕ ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตามลำดับ โดยทำการศึกษาดังต่อไปนี้

๔.๑ ศึกษาตำรา เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม

๔.๒ สร้างกรอบคำถามเกี่ยวกับ สีสันทัน ความสวยงามของลวดลาย ความเหมาะสมของลวดลาย การออกแบบ และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ

๔.๓ นำกรอบคำถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง (ความครอบคลุม เนื้อหา) ความชัดเจนและความเหมาะสมของคำถาม

๔.๔ ปรับปรุงกรอบคำถามและนำไปทดลองใช้สอบถาม

๔.๕ จัดพิมพ์และตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

๔. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เพื่อให้เครื่องมือในการวิจัยมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีการตรวจสอบเครื่องมือ ๒ ประเภทดังนี้

๑. แบบสัมภาษณ์ ใช้การตรวจแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต เป็นต้น โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ๓ ประเภท ดังนี้

๑.๑ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ว่ามีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

๑.๒ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยว่าได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยพบว่าข้อค้นพบที่ได้มา มีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

๑.๓ การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มา เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่น่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

๒. แบบประเมิน และแบบสอบถามแนวคิดผลิตภัณฑ์ ตรวจสอบโดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบประเมินและแบบสอบถามแนวคิดผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้บริโภคร่วมเป้าหมาย โดยกำหนดโครงสร้างของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ศึกษา และกำหนดผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโครงสร้างของข้อมูลและความครอบคลุมเนื้อหาของคำถามรวมทั้งความต่อเนื่องของข้อคำถาม ผู้เชี่ยวชาญกำหนดไว้ ๓ ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในด้านการสร้างเครื่องมือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถิติและวิจัย และผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาด้านผ้าและเครื่องแต่งกาย จากนั้นตรวจสอบความเชื่อถือ (Reliability) โดยนำแบบประเมินและแบบสอบถามแนวคิดผลิตภัณฑ์ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ทำการทดสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ หากพบปัญหาและอุปสรรค ผู้วิจัยจะนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะรวมทั้งนำไปตรวจสอบประสิทธิภาพการใช้ (Efficiency) หลังจากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง สำหรับการนำไปใช้จริง

๕. การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการศึกษาออกเป็น ๔ ขั้นตอนหลัก ดังนี้ ขั้นตอนที่ ๑ (R๑) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ ๒ (D๑) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนที่ ๓ (R๒) การทดลองรูปแบบการพัฒนา และขั้นตอนที่ ๔ (D๒) การปรับปรุงรูปแบบการพัฒนา โดยมีวิธีการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ (R๑) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

๑. ศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวแม่แจ่มว่ามีความเป็นมาอย่างไร และมีวัฒนธรรมการทอผ้าอย่างไรบ้าง โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ดังนี้

- แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน กลุ่มทอผ้าจากบ้านไร่ โดยใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งผู้วิจัยจะเริ่มจากการเข้าไปทำความรู้จัก ร่วมพูดคุย และสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกชุมชนก่อน จากนั้นจึงลงไปสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาหาข้อมูลต่อไป

- แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. ศึกษาลวดลาย และเอกลักษณ์ ของผ้าทอลายจากแม่แจ่มว่ามีลวดลายในการทออย่างไร และแตกต่างจากผ้าทอลายจากของชุมชนอื่นอย่างไร โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ดังนี้

- แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน กลุ่มทอผ้าจากบ้านไร่ โดยใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เริ่มจากการเข้าไปทำความรู้จัก ร่วมพูดคุย และสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกชุมชนก่อน จากนั้นจึงลงไปสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาหาข้อมูลต่อไป

- แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เมื่อศึกษาลวดลายจากแม่แจ่มแล้ว จัดประชุมกับกลุ่มตัวแทนกลุ่มทอผ้าบ้านไร่ หมู่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตใช้ลายจาก และคัดเลือกลวดลายเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง

๓. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการถักนิตติ้ง วิธีการถัก วิธีการปัก และรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้งที่มีการผลิตอยู่ในปัจจุบัน โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ (Idea Generation)

๔. ศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้ง โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๕. ศึกษาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอผ้าถักนิตติ้ง เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ ๒ (D๑) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

จากขั้นตอนที่ ๑ ทำให้ทราบถึงลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าทอลายจากแม่แจ่ม รวมถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้งแล้ว ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และจัดทำคู่มือการถักนิตติ้งเพื่อใช้ในการประกอบการถักนิตติ้งผ้าพันคอ ซึ่งคู่มือการถักนิตติ้งที่ได้สร้างขึ้นไปใช้กับกลุ่มนักเรียนโรงเรียนสันกำแพง ที่เลือกเรียนวิชาคหกรรมเป็นเลือกเสรี

ขั้นตอนที่ ๓ (R๒) การทดลองรูปแบบการพัฒนา

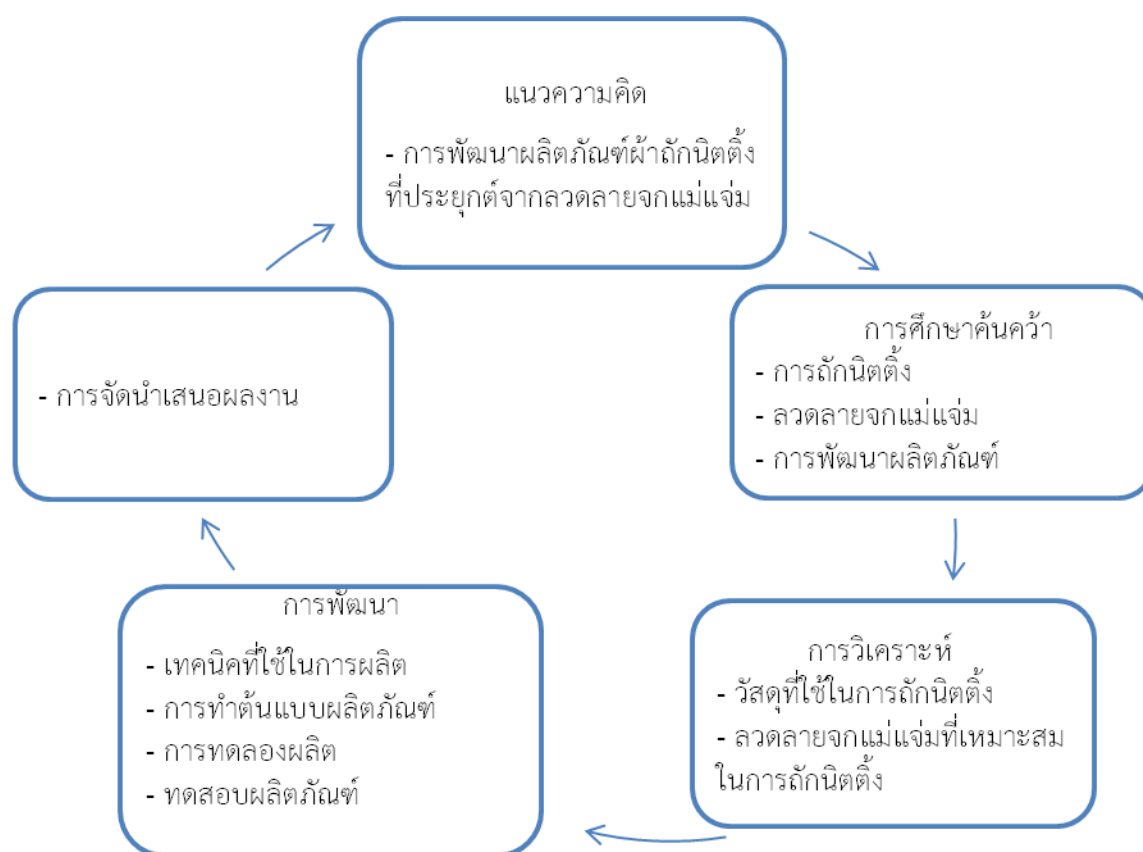
ในขั้นตอนที่ ๒ นั้นได้พัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ต้นแบบแล้ว ซึ่งในขั้นตอนที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบผลิตภัณฑ์ใหม่ (Product Testing) กับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายใน ๓ พื้นที่ ได้แก่ ๑) ตลาดไนท์บาร์ซ่า จำนวน ๓๐ คน ๒) หน่วยงานภาครัฐ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่) จำนวน ๓๐ คน

และ ๓) ถอดแบบคนเดินเท้าแพ จำนวน ๔๐ คน เพื่อทดสอบการรับรู้ของผู้บริโภค (Perception of Product) ที่มีต่อการออกแบบ รูปแบบ ความสวยงาม ราคา ประโยชน์ใช้สอย การส่งเสริมการขาย และสถานที่จัดจำหน่าย โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ ๔ (D๒) การปรับปรุงรูปแบบการพัฒนา

ผู้วิจัยจัดทำรายงานการสรุปความคิดเห็นของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่มีต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบในด้านต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

๑. ทำการปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย แต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของผ้าทอลายจกแม่แจ่ม
๒. ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านการถักนิตติ้ง และด้านผ้าทอลายจกแม่แจ่มพิจารณาตรวจสอบรูปแบบผลิตภัณฑ์และให้ข้อเสนอแนะ
๓. สรุปแนวทางและรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ภาพที่ ๓.๑ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาลวดลายและเอกลักษณ์ผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม ว่ามีลวดลายในการทอผ้าอย่างไรบ้าง แต่ละลวดลายมีเอกลักษณ์อย่างไร โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ดังนี้

๑.๑ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ประชาชนชาวบ้าน ชาวบ้าน และช่างทอผ้า ซึ่งผู้วิจัยจะเริ่มจากการเข้าไปทำความรู้จัก ร่วมพูดคุย และสร้างความคุ้นเคย กับสมาชิกชุมชนก่อน จากนั้นจึงลงไปสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาหาข้อมูลต่อไป

๑.๒ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. ประชุมกับกลุ่มตัวแทนชุมชนบ้านไร่ หมู่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตใช้ลายจก และคัดเลือกลวดลายเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง

๓. ทดลองถักนิตติ้งตามลวดลายจากกลุ่มตัวอย่างที่ถูกคัดเลือก

๔. จัดทำคู่มือการถักนิตติ้ง และประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ และสรุปผลการประเมิน

๕. นำคู่มือที่ได้สร้างขึ้น ไปใช้กับกลุ่มนักเรียนโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ลงเรียนวิชาหัตถกรรมเป็นเสรีเลือก จำนวนทั้งสิ้น ๑๒ คน

๖. นำผ้าถักนิตติ้งลายจกแม่แจ่มไปทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์กับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบสอบถาม

๗. นำแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

๘. สรุปผลการวิจัย

๘. เขียนรายงานการวิจัย

๖. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการสอบถามความคิดเห็น ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๑. ศึกษาจากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าจกแม่แจ่ม และการถักนิตติ้ง เพื่อนำมาออกแบบลวดลาย

๒. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลวดลายและเทคนิคการทอผ้าจกแม่แจ่มแต่ละลาย เพื่อเป็นตัวอย่างในการนำไปออกแบบประยุกต์ในการถักนิตติ้ง

๓. ศึกษาวิธีการและเทคนิคการถักนิตติ้ง และจัดทำคู่มือการถักนิตติ้ง

๔. ดำเนินการถักนิตติ้งผ้าพันคอลายจกแม่แจ่ม ตามลวดลายที่ถูกคัดเลือกจากกลุ่มตัวแทนชุมชน จำนวน ๓ ลาย ตามคู่มือที่ได้จัดทำขึ้น

๕. นำผ้าพันคอถักนิตติ้งลายจกแม่แจ่มที่ทำเสร็จแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ว่าลวดลายที่ทดลองถักนิตติ้งนั้นมีความเหมือนและมีความใกล้เคียงกับผ้าทอลายจกเพียงใด

๖. ทำการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ โดยการนำผลิตภัณฑ์ที่ทำสำเร็จแล้วมาให้กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายประเมิน

๗. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น ๒ ชุด ได้แก่

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมาตราประเมิณค่า ๕ ระดับ และใช้มาตราส่วนในการประมาณค่า (Rating scale) โดยใช้มาตราวัดไลเคิร์ต Likert Scale (สุวิมล ติรกานันท์, ๒๕๔๖, หน้า ๑๐) โดยแบ่งเป็น ๕ ระดับดังนี้

ความพึงพอใจระดับมากที่สุด	ให้คะแนน	๕
ความพึงพอใจระดับมาก	ให้คะแนน	๔
ความพึงพอใจระดับปานกลาง	ให้คะแนน	๓
ความพึงพอใจระดับน้อย	ให้คะแนน	๒
ความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด	ให้คะแนน	๑

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยกำหนดได้ดังนี้

ระดับคะแนน	๔.๕๐-๕.๐๐	หมายความว่า	มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด
ระดับคะแนน	๓.๕๐-๔.๔๙	หมายความว่า	มีความพึงพอใจระดับมาก
ระดับคะแนน	๒.๕๐-๓.๔๙	หมายความว่า	มีความพึงพอใจระดับปานกลาง
ระดับคะแนน	๑.๕๐-๒.๔๙	หมายความว่า	มีความพึงพอใจระดับน้อย
ระดับคะแนน	๑.๐๐-๑.๔๙	หมายความว่า	มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยก่อนการวิเคราะห์จะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) และการวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการศึกษาลวดลายจากแม่แจ่มเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้งมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ๒) ออกแบบลวดลายผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์จากลายผ้าจากแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และ ๓) ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้งที่ได้พัฒนาขึ้น โดยศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยดังนี้

๑. ผลจากการศึกษาลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่มเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง
๒. ผลจากการออกแบบลวดลายผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์จากลายผ้าจากแม่แจ่ม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
๓. ผลจากการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้งที่ได้พัฒนาขึ้นกับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย

ผลจากการศึกษาลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่มเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง

การศึกษาลวดลายผ้าจากแม่แจ่ม

การศึกษาลวดลายของผ้าจากแม่แจ่ม ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ได้ทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ณ บ้านไร่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หมู่บ้านนี้มีชื่อเสียงในการทอผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม ส่วนใหญ่สตรีชาวบ้านไร่ใช้เวลาว่างหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรเพื่อทอผ้า โดยทอผ้าสวมใส่เอง และมีบางส่วนทอผ้าเพื่อจำหน่าย นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มสตรีบ้านไร่ได้รวมตัวก่อตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้น ชื่อกลุ่มทอผ้าตีนจกบ้านไร่ มีสมาชิกกลุ่ม ๑๓ คน โดยแบ่งหน้าที่กันทอตามลวดลายที่ตนเองมีความชำนาญ

ลวดลายที่กลุ่มทอผ้าตีนจกบ้านไร่ทอส่วนใหญ่เป็นลายโบราณได้แก่ ลายชั้นเสี้ยนสำ ชั้นแฉอ ลายโคมหัวหมอน ลายเชียงแสนน้อย นกขุม กุดขอเบ็ด และลายละกอน นอกจากนี้ทางกลุ่มได้ทอผ้าตีนจก ลายโบราณ ๑๖ ลาย อยู่ในผืนเดียว เพื่อเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคที่ต้องการเก็บสะสมผ้าทอลายจก เนื่องจากลายจกโบราณมีราคาค่อนข้างสูง หากนักสะสมผ้าหรือผู้ที่สนใจจะซื้อผ้าตีนจกทั้ง ๑๖ ลาย อาจทำให้มีค่าใช้จ่าย ดังนั้นเพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ ผ้าทอตีนจก ๑๖ ลายในผืนเดียว จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่นักสะสมผ้าและผู้สนใจผ้าทอให้ความนิยมในขณะนี้ ทำให้กลุ่มทอผ้าตีนจกบ้านไร่ได้รับการสั่งผลิตผ้าทอตีนจกเป็นจำนวนมากจากกลุ่มผู้บริโภคเหล่านี้

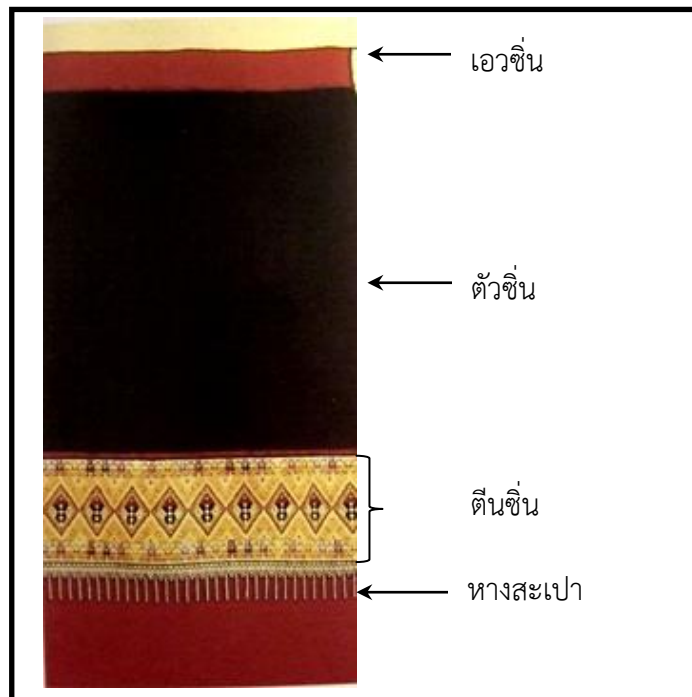
องค์ประกอบของซิ่นตีนจกแม่แจ่ม แบ่งออกเป็นส่วนสำคัญ ๓ ส่วนคือ ส่วนเอวซิ่น ส่วนตัวซิ่น และส่วนที่เป็นตีนจกหรือตีนซิ่น ซึ่งส่วนตีนซิ่น คือส่วนที่อยู่ล่างสุดของซิ่น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑. ส่วนเอวซิ่น คือส่วนบนสุดของซิ่น มีความกว้างประมาณ ๑ คืบ ในส่วนนี้แยกเป็นส่วนย่อยได้อีก ๒ ส่วนคือ ส่วนบนสุดเรียก หัวซิ่น ใช้ผ้าฝ้ายสีขาว ซึ่งมีความนุ่มนวลและแน่นไม่หลุดง่ายเวลานุ่ง ส่วนถัดลงมาเป็นแถบเล็กสีแดงกว้างประมาณ ๕-๖ เซนติเมตร นิยมย้อมด้วยสีเปลือกสมอ หรือมะเกลือ ซึ่งสีเปลือกไม้เหล่านี้มีส่วนช่วยในการดูกลิ่นและรักษาผิวหนังที่อ่อนบางบริเวณเอวด้วย

๒. ส่วนตัวซิ่น คือส่วนที่อยู่ตรงกลางระหว่างเอวซิ่นกับตีนซิ่น มีความกว้างประมาณ ๕๐ เซนติเมตร มีอยู่ด้วยกันหลายแบบ ทั้งแบบเป็นลายริ้วขวางลำตัว มีสีต่าง ๆ เรียกซิ่นตา หรือซิ่นตำ นิยมเรียกตามสีของซิ่น คือ ซิ่นตาเหลือง ซิ่นตาขาว ซิ่นตาแดงมุด หรือถ้ามีเทคนิคการปักไหมเข้าประกอบในตัวซิ่น เรียกว่า ซิ่นแอม (การปักไหม คือวิธีการนำเส้นด้ายฝ้าย ๒ เส้น ๒ สีมาปักหรือพันเกลียวเข้า ด้วยกัน)

๓. ส่วนตีนซิ่น คือส่วนที่อยู่ล่างสุดของซิ่น ทอด้วยพืมน้าแคบ มีความกว้างประมาณสองคืบ และจกลดลายลงบนผ้าพื้นด้วยปลายขนเม่น ปลายไม้หรือนิ้วมือ เพื่อสอดเส้นพุ่ง พิเศษที่เตรียมไว้ต่างหากด้วยสีเส้นต่าง ๆ กันไป การจกจะทำด้านหลังของผืนผ้าเพื่อสะดวกในการต่อด้าย หรือยกด้ายข้ามกันไปมาได้สะดวก ลายก็จะไปปรากฏอยู่ด้านหน้าของผืนผ้า (สำนักอนุรักษ์และตรวจสอบมาตรฐานหม่อนไหม, ๒๕๕๖ : เว็บบล็อก)

ดา สารินจา (๒๕๕๖ : การสัมภาษณ์) ชาวบ้านไร่ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ตนได้เริ่มเรียนรู้วิธีการทอผ้าเมื่อเข้าสู่วัยสาว เวลามีกงานบุญสำคัญ ๆ ก็จะนำซิ่นตีนจกที่ทอไว้มาสวมใส่ นอกจากนี้ยังทอผ้าตีนจกไว้เพื่อนำไปให้แม่สามีตอนแต่งงาน ซึ่งลายที่ตนมีความชำนาญในการทอมากที่สุดได้แก่ ลายเชียงแสนหงส์ดำ ลายหงส์บี และลายละคอนหลวง ลายทั้งหมดที่ตนทออยู่ เป็นลายตีนจกโบราณ ปัจจุบันยังคงทอผ้า แต่จะทอเฉพาะจกหน้าหมอน เนื่องจากอู๋ดามีอายุมากแล้ว ทำให้สายตาพร่ามัวเวลาทอตีนจกมักจะจกลายผิดพลาด จึงทอจกหน้าหมอนแทน ซึ่งมีรายละเอียดในการทอน้อยกว่าผ้าทอตีนจก หากเป็นไปได้อู๋ดาต้องการที่จะถ่ายทอดวิธีการทอจกให้แก่รุ่นลูก รุ่นหลาน เพื่อสืบทอดวิธีการทอตีนจกสืบไป

ภาพที่ ๔.๑ องค์ประกอบของขึ้นตีนจกแม่แจ่ม

จากการศึกษาหนังสือการจัดระบบฐานข้อมูลแบบลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์และสีย้อมธรรมชาติในผ้าทอพื้นบ้านภาคเหนือ เพื่อพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ทรงพันธ์ วรรณมาศ (๒๕๔๗ : ๑๙๖) พบว่า ขึ้นจกของชาวแม่แจ่มมีลักษณะเทคนิคพิเศษดังนี้

๑. การจก ลวดลายจะจกทางด้านหลังของผ้า ให้ปรากฏลวดลายที่ใช้ทางด้านหน้าของผ้า
๒. ใช้สีออกทางวรรณะเหลืองเป็นส่วนมาก
๓. ใช้เงื่อนไขตามลักษณะลวดลาย
๔. การต่อตัวขึ้นกับหัวขึ้น และตีนขึ้น มักจะใช้นามากกว่าการเย็บตาย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเปลี่ยนตีนขึ้นหรือหัวขึ้น เมื่อตัวขึ้นเปื่อยขาดหรือไม่ต้องการใช้ตัวขึ้นนั้น
๕. ตะเข็บด้านข้างจะลึ้มตะเข็บเป็นแบบตะเข็บเข้าถ้ำ หรือตะเข็บตุกงู (กระดุกงู)
๖. ตัวขึ้นกับตีนขึ้น บางตีนมักจะมีข้อบังคับ เช่น เขียงแสนหลวง (เขียงแสนหงส์ดำ) มักจะใช้ต่อกับตัวขึ้นทำอ้วน หรือขึ้นตาป่อง เป็นต้น
๗. หน้าหมอน ตามแบบโบราณ ใช้เส้นยืนเป็นสีขาวหรือแดง ส่วนเส้นพุ่งมักใช้สีขาวหรือสีอื่นก็ได้ เว้นแต่สีดำเท่านั้น การจกลายหน้าหมอนจะเหมือนการจกลายทั่วไป ลวดลายหน้าหมอนของแม่แจ่ม แบ่งได้เป็น ๕ กลุ่มใหญ่ๆ คือ

๗.๑ กลุ่มลายรูปสัตว์ได้แก่ ช้าง ม้า ไก่ นก ฯลฯ

๗.๒ กลุ่มลายพืช (ดอกไม้ ดอกจันทร์แปดกลีบ)

๗.๓ กลุ่มลายขอ เช่น ขอชะแฉ (กุญแจ) ขอเบ็ด กูด (กูด) ฯลฯ

๗.๔ ลายดอกหน่วย

๗.๕ ลายผสม เช่น ดอกหน่วยผสมนกคู่ หรือดอกหน่วยผสมนกนอน ฯลฯ

ลวดลายตีนจกของแม่แจ่ม

ผ้าจกนับเป็นศิลปะการสร้างลวดลายบนผ้าที่มีความเป็นอิสระในตัวเอง ซึ่งผู้ทอสามารถสร้างจินตนาการและแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้มากที่สุดเช่นเดียวกับการวาดภาพ และแต้มสีลงบนผืนผ้า ผลงานที่เกิดขึ้นจึงสามารถพัฒนาการไปได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งสามารถจัดแบ่งผ้าจกตามลักษณะลวดลายได้ดังนี้

๑. ลวดลายอุดมคติ เป็นลวดลายที่สะท้อนความเชื่อในศาสนาออกมาเป็นรูปสัญลักษณ์อันเกี่ยวเนื่องกับศาสนา พบลวดลายลักษณะนี้ในชิ้นตีนจกเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ รูปโคม ชัน น้ำตัน นาค หงส์สะเปา ที่ประกอบขึ้นเป็นชิ้นตีนจก นอกจากนี้ยังปรากฏ รูปชันทอง รูปหงส์ในผ้าป่าด (ผ้าพาดบ่า) หรือลายนาคในหน้าหมอน เป็นต้น

๒. ลวดลายคนและสัตว์ ส่วนใหญ่พบในผ้าหอบสะลี (ผ้าปูที่นอน) ผ้าป่าด ได้แก่ รูปม้า ช้าง ไก่ ลา ลายเขี้ยวหมา ลายฟันปลา และลายคน ในหน้า หมอนได้แก่ รูปปู กบ เป็นต้น

๓. ลวดลายพรรณพฤกษา พบในหน้าหมอนเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ลายดอกจันทร์ กูดผักแว่น เป็นต้น

๔. ลวดลายเปรียบเทียบสิ่งของใกล้ตัว เช่น ลายกูดตาแสง กูดพ้อเหือนเมา กูดกระแจ กูดขอเบ็ด กูดสามเสา พบลวดลายเหล่านี้ในหน้าหมอน (สำนักอนุรักษ์และตรวจสอบมาตรฐานหม่อนไหม, ๒๕๕๖ : เว็บบล็อก)

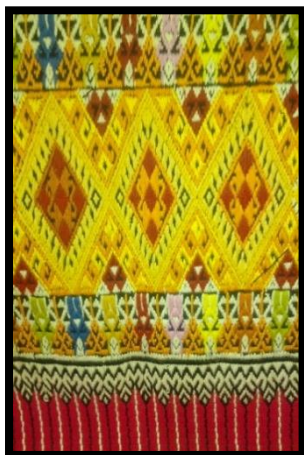
นุสรุา เตียงเกตุ (๒๕๔๕) ได้กล่าวไว้ว่า ชิ้นตีนจกแม่แจ่มสามารถแบ่งได้เป็นชิ้นตีนจกแบบลายโคม และชิ้นตีนจกแบบลายกุ่มดังนี้

๑. ชิ้นตีนจกแบบลายโคม เป็นลักษณะส่วนใหญ่ที่พบเห็นกันทั่วไป มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนเรียงติดกันตลอดผืน การดูความละเอียดประณีตและความสวยงามของตีนจกจะสังเกตได้จากลักษณะของโคม กล่าวคือ หากโคมที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนมีขนาดเล็กแหลมมากเท่าใด แสดงถึงการทอและจกที่แน่น ซึ่งตีนจกลักษณะนี้จะมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน ลายโคมเป็นส่วนประกอบสำคัญของลวดลายตีนจก ลายหลักที่ประกอบโคมด้านบนและล่างของรูปสี่เหลี่ยมเรียกว่า ชัน เป็นรูปสามเหลี่ยมบนและล่างระหว่างโคมแต่ละอันมีห้องนก ซึ่งประกอบด้วย ตัวนก น้ำตัน และขอไล่ หรือตัวนาค เรียงรายเป็นแถวประกอบอยู่ด้านบนและล่างของโคมและชันต่อกันด้วยหางสะเปาอยู่ด้านล่างสุดต่อกันกับผืนผ้าแดงเป็นเชิงของชิ้นตีนจก หางสะเปาของชิ้นตีนจกแม่แจ่มนิยมใช้สีดำสลับขาว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชิ้นของคนเฒ่าคนแก่ การเรียกชื่อลายของตีนจกแต่ละผืนนั้น

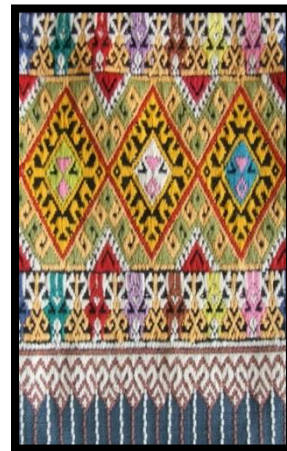
ส่วนใหญ่จะพิจารณาจาก “โคม” เป็นสำคัญ คล้ายคลึงกับ ฝอยทอง สมวธา (๒๕๕๗ : เว็บบล็อก) ได้เขียนไว้ว่าผ้าทอตีนจกแม่แจ่มเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลากว่าร้อยปี ผ่านเชื้อสายของตระกูลช่างทอบ้านอาฮาม มีลวดลายการทอที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นลายเก่าแก่ถึง ๑๕ ลาย เป็นลายละเอียด มีสีสันมากกว่า ๕ สีขึ้นไป เช่น ลายเชียงแสนหงส์ดำ ลายขันเสียนสำ ลายนาคกุม ลายขันสามแฉว ลายขันแฉวอู เป็นต้น และยังมีลายประยุกต์ อันเกิดจากการนำลวดลายเดิมไปผสมผสานกันเป็นลายใหม่ ๆ อีกกว่า ๑๐ ลาย

๒. ชินตีนจกแบบลายกุม เป็นลักษณะพิเศษของชินตีนจกแม่แจ่ม ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากที่อื่น คือ ไม่มีองค์ประกอบของโคม ขัน และห้องนก หากแต่มีลวดลายหลักลายเดียวเรียงชิดติดกันเป็นกลุ่มตลอดผืน ต่อด้วยทางหากสะเปาบนเชิงขึ้นสีแดง ชาวแม่แจ่มเรียกชินลักษณะดังกล่าวนี้ว่า ลายกุม ได้แก่ ลายนาคกุม ลายนกกุม ลายนกกอน ลายละกอนกุม

ลวดลายจกแม่แจ่มที่นิยมกัน เป็นลวดลายโบราณมีอยู่ด้วยกัน ๙ ลาย แต่จะมีลายอยู่ ๒ ลาย คือ ลายเชียงแสน และลายละกอน ที่แตกออกไป (ลายเชียงแสนแตกออกไปเป็น ลายเชียงแสนหลวง ลายเชียงแสนกลาง ลายเชียงแสนน้อย และลายละกอนแตกออกเป็น ลายละกอนหลวง ลายละกอนกลาง ลายละกอนน้อย) แต่ละลายมีความยากง่ายในการทอต่างกัน คือจะเริ่มทอด้วยลวดลายที่มีเงื่อนไขน้อย ๆ ไปหาเงื่อนไขมากที่สุด ชื่อลวดลายจกมีดังนี้

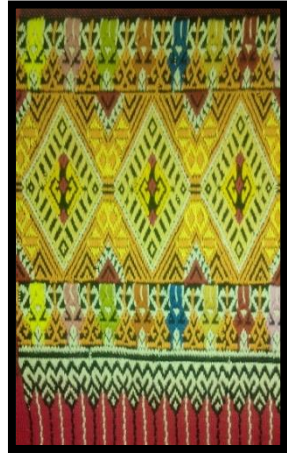
ภาพที่ ๔.๒ ลายโคมหัวหมอน

ภาพที่ ๔.๓ ลายโคมรูปนก

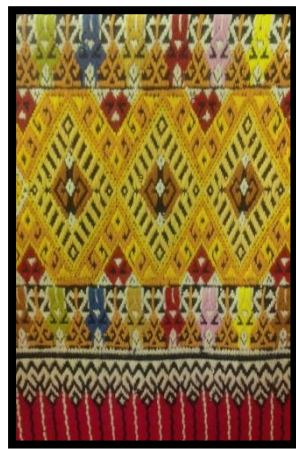
ภาพที่ ๔.๔ ลายนกนอน

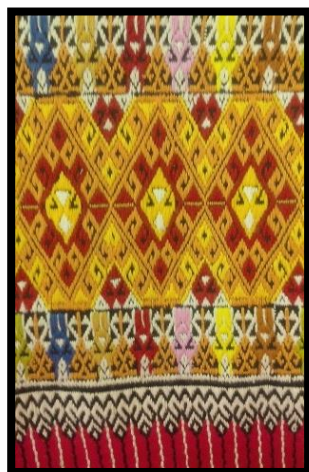
ภาพที่ ๔.๕ ลายขันเอาจู

ภาพที่ ๔.๖ ลายละกอนขันเชียงแสน

ภาพที่ ๔.๗ ลายขันเอาจูห้องนก

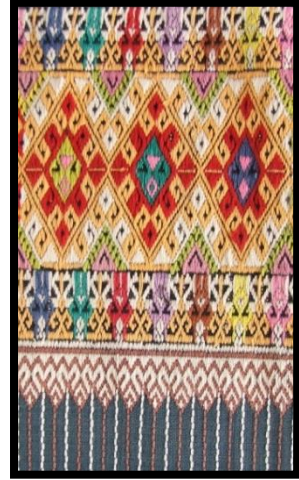
ภาพที่ ๔.๘ ลายเชียงแสนน้อย

ภาพที่ ๔.๙ ลายเชียงแสนหลวง

ภาพที่ ๔.๑๐ ลายละกอนน้อย

ภาพที่ ๔.๑๑ ลายละกอนกลาง

ภาพที่ ๔.๑๒ ลายนาคกุม

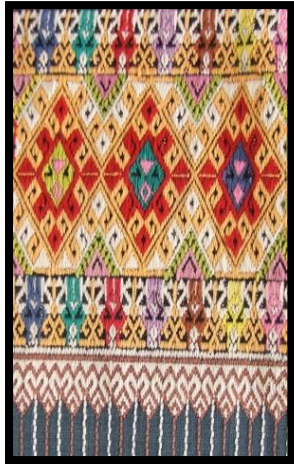
ภาพที่ ๔.๑๓ ลายละกอนหลวง

ภาพที่ ๔.๑๔ ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย

ภาพที่ ๔.๑๕ ลายชั้นสามเวา

ภาพที่ ๔.๑๖ ลายเชียงแสนกลาง

ภาพที่ ๔.๑๗ ลายชั้นเสี้ยนสำ

เอกลักษณ์ผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม

มลทา อรินต๊ะ (๒๕๕๖ : การสัมภาษณ์) กลุ่มทอผ้าตีนจกบ้านไร่ ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า เทคนิคการทอผ้าตีนจกแม่แจ่มมีการทอหรือจกในลักษณะการคว่ำหน้าผ้าลงกับกึ่งที่ทอ ทำให้ช่างทอสามารถเก็บเงื่อนหรือปมฝ้ายได้เป็นระเบียบเรียบร้อยไม่หลุดง่าย การจกเป็นเทคนิคการทำลวดลายบนผืนผ้าบนเส้นพุ่ง ด้วยวิธีการสอดด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าไปเป็นช่วง ๆ โดยใช้ชนมนหรือเหล็กแหลมช่วยในการจกหรือคว่ำเส้นด้ายขึ้นมาบนเนื้อผ้าที่ทออยู่ การทอลักษณะคว่ำลายทำให้ลวดลายผ้าจกแม่แจ่มมีความสวยงามปราณีตเฉพาะแบบ และบัวเขียว นะที (๒๕๕๖ : การสัมภาษณ์) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าผ้าตีนจกแบบดั้งเดิมมี สีโทนเหลือง สีแดง ส้ม และสามารถผสมสีอื่นได้เล็กน้อย

นอกจากนี้ ทรงพันธ์ วรรณมาศ (๒๕๔๗ : ๑๙๖) ได้สรุปเอกลักษณ์ที่มีลักษณะเด่นของผ้าจกชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะจกแม่แจ่ม ดังนี้

๑. วัสดุดั้งเดิม มีทั้งไหมและฝ้าย และเส้นเงิน
๒. พืมที่ใช้ทอมีตั้งแต่ ๖-๘ หลบ ในบางครั้งอาจมีพืมที่ใช้ในการทอถึง ๙ หลบก็มี
๓. อุปกรณ์การจก ใช้ชนมนเป็นอุปกรณ์การจก
๔. การจกลวดลาย มีการจกด้านหลัง (บน) ของผ้า แต่ลวดลายจะปรากฏด้านหน้า (ล่าง) ของผ้า
๕. สัญลักษณ์ของลวดลายในการจกมีรูปแบบปรากฏบนผืนผ้าไม่มากนัก
๖. ตีนขึ้น กับตัวขึ้นเป็นคนละชิ้นกัน
๗. หัวขึ้นมีสีขาวและแดง
๘. ความยาวของตีนขึ้นมีความยาวตั้งแต่ ๑๕๐-๑๘๐ เซนติเมตร
๙. การเย็บหรือการต่อตีนจก ตัวขึ้น และหัวขึ้นใช้มีมือเย็บตลอด ไม่มีการใช้จักรเย็บ
๑๐. พื้นลักษณะของลวดลายที่จกมีความแน่น มีพื้นว่างของลายน้อย

๑๑. สีที่ใช้ในการทอ มีวรรณะสีไปทางเหลืองหรือเหลืองขมเข้มเฝ้าเป็นหลัก มีสีอื่น ๆ ประกอบเป็นระยะ ๆ แต่ดูแล้วไม่ทำลายเอกลักษณ์ของวรรณะสีเหลือง
๑๒. ด้ายที่ใช้จกตลอดแม่แ่มใช้ด้ายพ่ายในการจก
๑๓. การวางลวดลายที่ใช้ในการทอ ประกอบไปด้วยลายหลัก ๑ ลาย ลายประกอบ ๒-๓ ลาย
๑๔. ด้านล่างสุดของลวดลายตื้นขึ้นเป็นลายสะเปา สีดำและขาวเสมอ
๑๕. ด้ายที่ใช้ในการจก ดั้งเดิมใช้ด้ายสีที่ย้อมจากธรรมชาติ ต่อมาจึงใช้สีเคมีย้อม
๑๖. สีพื้นของตีนจก คือ ดำและแดง โดยสีดำอยู่ด้านบน ด้านล่างเป็นสีแดง

ตารางที่ ๔.๑ เปรียบเทียบความแตกต่างของลวดลายจกแม่แ่มแบบโบราณกับแบบปัจจุบัน

ลายจกแบบโบราณ	ลายจกแบบปัจจุบัน
๑. ใช้ด้ายพ่าย	๑. ใช้ด้ายไหม (ไหมทอเร ด้ายมัน) หรือไหมประดิษฐ์
๒. สีในการจกดูนุ่มนวล ออกโทนเหลือง	๒. สีในการจกดูฉูดฉาด (สารพัดสี)
๓. รักษาเอกลักษณ์ลวดลายตามแบบโบราณ	๓. ผสมผสานลายใหม่เก่าเข้าด้วยกัน หรือผสมผสาน ลวดลายจากกลุ่มทอผ้ากลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน เป็นต้น

ตารางที่ ๔.๑ เปรียบเทียบความแตกต่างของลวดลายจกแม่แ่มแบบโบราณกับแบบปัจจุบัน (ต่อ)

๔. มีเงื่อนไขในการจกตลอดมาถึง ๓๒ เงื่อนไข	๔. มีเงื่อนไขในการจกตลอดไม่มาก อาจมีแค่ ๖-๑๐ เงื่อนไขเป็นอย่างมาก
๕. ใช้สีในการจกประมาณ ๕-๘ สี	๕. ใช้สีในการจกน้อย เพียง ๒-๓ สีเท่านั้น

ที่มา : ทรงพันธ์ วรรณมาศ (๒๕๔๗ : ๑๙๖)

ผลจากการออกแบบลวดลายผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์จากลายผ้าจกแม่แ่ม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

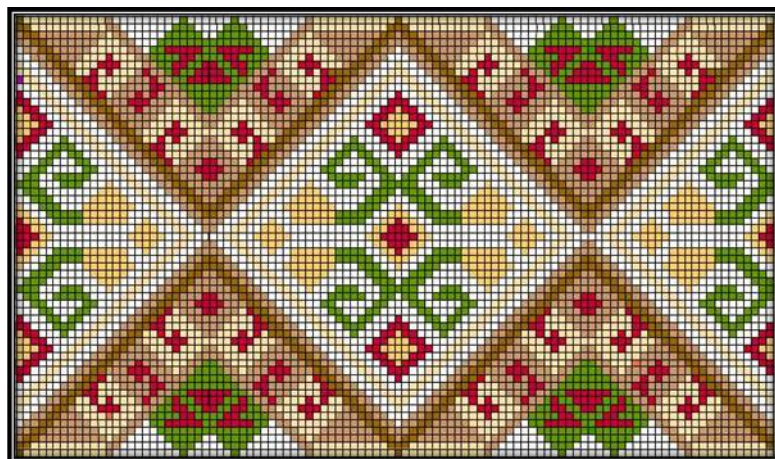
จากการศึกษาลวดลายจกและเอกลักษณ์แม่แ่มไปแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ออกแบบลายจกเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง โดยใช้โปรแกรม Adobe Flash Version CS ๓ ซึ่งได้ออกแบบลายจำนวน ๓ ลาย ได้แก่ ลายกุศตขอเบ็ด ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย และลายชั้นเสี้ยนสำ ซึ่งได้จากการคัดเลือกโดยการประชุมจากตัวแทนกลุ่มทอผ้าจากบ้านไร่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ ๔.๑๘ ลายกุดขอเบ็ด ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย และลายชั้นเสี้ยนสำที่ถูกคัดเลือก

การออกแบบลวดลายจากแม่แจ่มเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับลวดลายและเอกลักษณ์ผ้าจากแม่แจ่ม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมในท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันที่มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบนี้สามารถอนุรักษ์ลวดลายผ้าทอของท้องถิ่นไม่ให้ถูกกลืนหายไปตามสภาพสังคมและกาลเวลา โดยออกแบบลวดลายเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตตั้งผ้าพันคอ เนื่องจากผ้าพันคอถักนิตตั้งเป็นเครื่องแต่งกายที่ผู้บริโภคสามารถสวมใส่ได้ในทุกเพศ ทุกวัย มีความสะดวกสบาย ใช้เวลาในการดูแลรักษาน้อย ผู้วิจัยได้ออกแบบลวดลายดังนี้

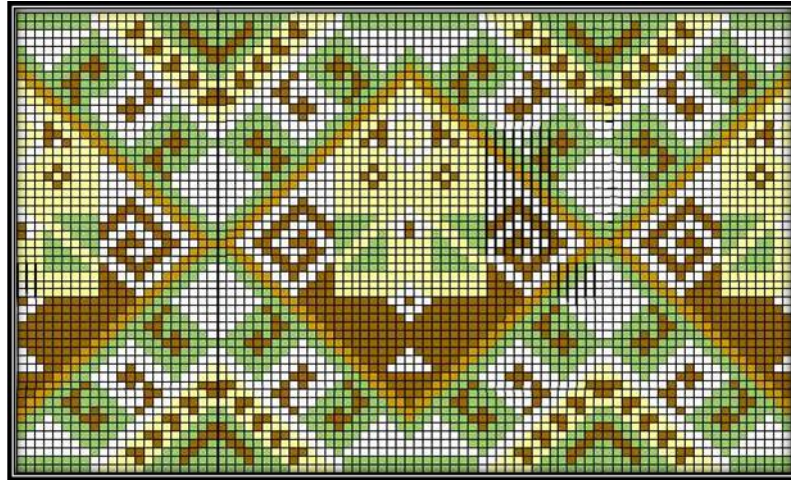
๑. ลายกุดขอเบ็ด

ภาพที่ ๔.๑๙ การออกแบบลายกุดขอเบ็ด

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก ทรงพันธ์ วรรณมาศ (๒๕๔๗ : ๓๒๘)

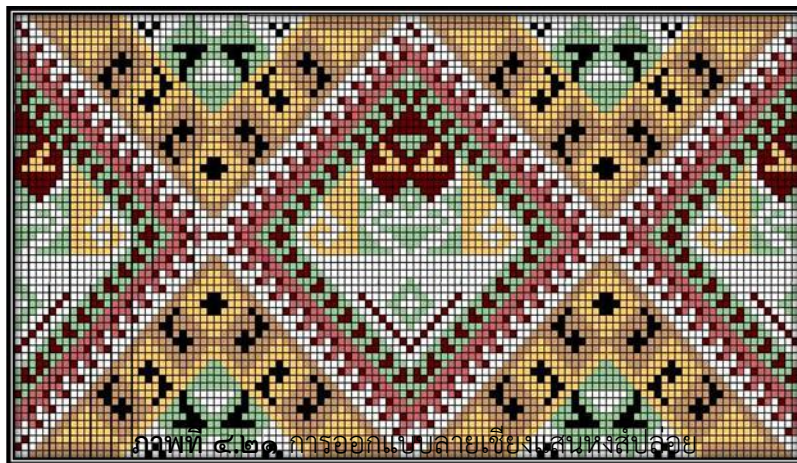
๒. ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย

ภาพที่ ๔.๒๐ การออกแบบลายเชียงแสนหงส์ปล่อย

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก ทรงพันธ์ วรรณมาศ (๒๕๔๗ : ๒๔๐)

๓. ลายชั้นเสียนสำ

ภาพที่ ๔.๒๑ การออกแบบลายเชียงแสนหงส์ปล่อย

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก ทรงพันธ์ วรรณมาศ (๒๕๔๗ : ๒๔๐)

เมื่อได้ออกแบบลวดลายจกเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้พิจารณากลั่นกรองความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างขึ้น ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้นำลวดลายที่ออกแบบไว้ไปทดลองขึ้นตัวอย่างผลิตภัณฑ์ เพื่อดูความเป็นไปได้ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตตั้งว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ พบว่า ลวดลายที่ออกแบบไว้สามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอได้ โดยเน้นการให้สีโทนพาสเทล เนื่องจากเป็นสีที่ได้รับความนิยมในกลุ่มวัยรุ่น และเป็นโทนสีที่อยู่ในกระแสนิยมอีกด้วย

ภาพที่ ๔.๒๒ ชิ้นงานสำเร็จของผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ประยุกต์จากลวดลายจากแม่แจ่ม

เมื่อได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์แล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการถักนิตติ้ง (รายละเอียดวิธีการทำในภาคผนวก ฉ หน้า ๙๖) จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๓ ท่าน ประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือประกอบการถักนิตติ้งที่ได้จัดทำขึ้น ก่อนนำคู่มือไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนสันกำแพง (รายละเอียดในภาคผนวก ข หน้า ๑๕๕) ผลการประเมินคู่มือจากผู้เชี่ยวชาญสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ผลการประเมินคู่มือประกอบการถักนิตติ้งโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D	แปลค่า
๑. รูปแบบของคู่มือมีความน่าสนใจ	๔.๖๗	๐.๔๗	มากที่สุด
๒. เนื้อหามีความครบถ้วน ครอบคลุม ชัดเจน	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๓. ความเหมาะสมของขนาดตัวหนังสือที่ใช้	๔.๖๗	๐.๔๗	มากที่สุด
๔. ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๕. ความเหมาะสมของรูปภาพที่ใช้สื่อความหมาย	๔.๐๐	๐.๘๒	มาก
๖. ขั้นตอน วิธีการทำ มีความชัดเจน เข้าใจง่าย	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๗. ความเหมาะสมของการลำดับขั้นตอนการทำชัดเจน	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๘. การจัดภาพกับเนื้อหา มีความเหมาะสมกัน	๔.๐๐	๐.๘๒	มาก
๙. คู่มือสามารถศึกษาและปฏิบัติเองได้	๔.๓๓	๐.๔๗	มาก
รวม	๔.๑๙	๐.๓๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๓ ท่าน มีความพึงพอใจโดยรวมที่ระดับค่าเฉลี่ย ๔.๑๙ อยู่ในระดับมาก ซึ่งให้ความคิดเห็นตรงกันว่า รูปแบบของคู่มือมีความน่าสนใจ และความเหมาะสมของขนาดตัวหนังสือที่ใช้มีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากันคือ ๔.๖๗ อยู่ในระดับมากที่สุด

รองลงมาได้แก่ คู่มือสามารถศึกษาและปฏิบัติเองได้ มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๓๓ อยู่ในระดับมาก เนื้อหามีความครบถ้วน ครอบคลุม ชัดเจน ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ความเหมาะสมของรูปภาพที่ใช้สื่อความหมาย ขั้นตอน วิธีการทำ มีความชัดเจน เข้าใจง่าย ความเหมาะสมของการลำดับขั้นตอน การทำชัดเจน และการจัดภาพกับเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกัน มีระดับคะแนนเฉลี่ยที่เท่ากันคือ ๔.๐๐ มีความพึงพอใจในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ผลการประเมินคู่มือประกอบการถักนิตติ้ง โดยผู้ทดลองใช้

รายการที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D	แปลค่า
๑. รูปแบบของคู่มือมีความน่าสนใจ	๔.๔๒	๐.๖๔	มาก
๒. เนื้อหามีความครบถ้วน ครอบคลุม ชัดเจน	๔.๒๕	๐.๗๒	มาก
๓. ความเหมาะสมของขนาดตัวหนังสือที่ใช้	๔.๖๗	๐.๔๗	มากที่สุด
๔. ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้	๔.๖๗	๐.๖๒	มากที่สุด
๕. ความเหมาะสมของรูปภาพที่ใช้สื่อความหมาย	๔.๓๓	๐.๘๕	มาก
๖. ขั้นตอน วิธีการทำ มีความชัดเจน เข้าใจง่าย	๔.๕๐	๐.๗๖	มากที่สุด
๗. ความเหมาะสมของการลำดับขั้นตอนการทำชัดเจน	๔.๗๕	๐.๕๓	มากที่สุด
๘. การจัดภาพกับเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกัน	๔.๓๓	๐.๘๕	มาก
๙. คู่มือสามารถศึกษาและปฏิบัติเองได้	๔.๘๓	๐.๓๗	มากที่สุด
รวม	๔.๕๓	๐.๖๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้ทดลองใช้คู่มือถักนิตติ้ง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนสันกำแพง ที่เรียนวิชาหัตถกรรมเป็นเลือกเสรีจำนวน ๑๒ คน มีความพึงพอใจต่อคู่มือถักนิตติ้ง โดยรวมที่ระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๓ อยู่ในระดับมากที่สุด และให้ความคิดเห็นว่า คู่มือสามารถศึกษา และปฏิบัติเองได้มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๘๓ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความเหมาะสมของการลำดับขั้นตอนการทำชัดเจน มีระดับคะแนน ๔.๗๕ อยู่ในระดับมากที่สุด ความเหมาะสมของขนาดตัวหนังสือที่ใช้ และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ มีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากันคือ ๔.๖๗ อยู่ในระดับมากที่สุด ขั้นตอน วิธีการทำ มีความชัดเจน เข้าใจง่าย มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ อยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบของคู่มือมีความน่าสนใจ มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๔๒ อยู่ในระดับมาก ความเหมาะสมของรูปภาพที่ใช้สื่อความหมาย และการจัดภาพกับเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกันมีระดับคะแนนเฉลี่ยที่เท่ากันคือ ๔.๓๓ อยู่ในระดับมาก และ เนื้อหามีความครบถ้วน ครอบคลุม ชัดเจน มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๒๕ มีความพึงพอใจในระดับมาก ตามลำดับ

ผลจากการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอผ้าถักนิตติ้ง

ผู้วิจัยได้ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ (Concept testing) กับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย โดยศึกษาการรับรู้ของผู้บริโภคใน ๓ พื้นที่ ได้แก่ ๑) ตลาดไนท์บาร์ซ่า จำนวน ๓๐ ชุด ๒) หน่วยงานภาครัฐ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่) จำนวน ๓๐ ชุด และ ๓) ถนนคนเดินท่าแพ จำนวน ๔๐ ชุด รวม ๑๐๐ ชุด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๔ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	๘๖	๘๖.๐๐
ชาย	๑๔	๑๔.๐๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐.๐๐
สถานภาพสมรส		
โสด	๕๔	๕๔.๐๐
สมรส	๔๖	๔๖.๐๐
หม้าย/หย่าร้าง	๐	๐.๐๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐.๐๐
อายุ		
กว่า ๒๐ ปี	๑	๑.๐๐
๒๐ - ๒๕ ปี	๓	๓.๐๐
๒๖ - ๓๐ ปี	๑๓	๑๓.๐๐
๓๑ - ๓๕ ปี	๒๑	๒๑.๐๐
๓๖ - ๔๐ ปี	๒๓	๒๓.๐๐
๔๑ - ๔๕ ปี	๑๓	๑๓.๐๐
๔๖ - ๕๐ ปี	๑๐	๑๐.๐๐
๕๑ - ๕๕ ปี	๑๕	๑๕.๐๐
๕๖ - ๖๐ ปี	๑	๑.๐๐
๖๐ ปีขึ้นไป	๐	๐.๐๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๓ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพ		
นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา	๔	๔.๐๐
รับราชการ/พนักงานของรัฐ	๔๗	๔๗.๐๐
พนักงาน/เอกชน	๓๕	๓๕.๐๐
ธุรกิจส่วนตัว	๑๔	๑๔.๐๐
อื่น ๆ	๐	๐.๐๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษา	๒	๒.๐๐
อนุปริญญา หรือ ปวส.	๒	๒.๐๐
ปริญญาตรี	๔๕	๔๕.๐๐
ปริญญาโท	๓๗	๓๗.๐๐
ปริญญาเอก	๑๓	๑๓.๐๐
อื่น ๆ	๐	๐.๐๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐.๐๐
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๐	๐.๐๐
๑๐,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท	๑๙	๑๙.๐๐
๒๐,๐๐๑ – ๓๐,๐๐๐ บาท	๔๗	๔๗.๐๐
๓๐,๐๐๑ – ๔๐,๐๐๐ บาท	๑๔	๑๔.๐๐
๔๐,๐๐๑ – ๕๐,๐๐๐ บาท	๗	๗.๐๐
๕๐,๐๐๑ – ๖๐,๐๐๐ บาท	๑๓	๑๓.๐๐
อื่น ๆ	๐	๐.๐๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตาราง ๔.๓ แสดงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวนร้อยละ ๘๖.๐๐ มีสถานภาพโสด จำนวนร้อยละ ๕๔.๐๐ มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๐ ปี จำนวนร้อยละ ๒๓.๐๐ มีอาชีพรับราชการ/พนักงานของรัฐ จำนวนร้อยละ ๔๗.๐๐ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวนร้อยละ ๔๕.๐๐ และมีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง ๒๐,๐๐๑ – ๓๐,๐๐๐ บาท จำนวนร้อยละ ๔๗.๐๐

ตารางที่ ๔.๔ ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้ง ลายกุดขอเบ็ด

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D	แปลค่า
ด้านผลิตภัณฑ์			
(๑) ความเหมาะสมของสี	๔.๒๗	๐.๘๑	มาก
(๒) ความเหมาะสมของรูปแบบ	๔.๒๙	๐.๘๕	มาก
(๓) ความเหมาะสมของลวดลาย	๔.๔๐	๐.๘๗	มาก
(๔) ลวดลายจากบนผ้าทอและผ้าถักนิตติ้งมีความใกล้เคียงกัน	๔.๒๖	๐.๘๙	มาก
(๕) ความเหมาะสมของลวดลายในการนำไปประยุกต์ใช้ถักนิตติ้ง	๔.๕๑	๐.๖๔	มากที่สุด
(๖) ลวดลายที่ประยุกต์สื่อถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	๔.๖๖	๐.๖๕	มากที่สุด
(๗) ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์	๔.๖๐	๐.๖๖	มากที่สุด
(๘) ควรมีการอธิบายคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ได้เข้าใจ	๔.๔๐	๐.๗๕	มาก
(๙) ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์โดยรวม	๔.๔๘	๐.๖๑	มาก
รวม	๔.๔๓	๐.๗๕	มาก
ด้านราคา			
(๑๐) ราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มาก	๓.๘๐	๑.๐๒	มาก
(๑๑) ราคาเหมาะสมกับความนิยมในตัวผลิตภัณฑ์	๓.๙๑	๑.๐๕	มาก
(๑๒) ราคาเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย	๓.๘๘	๑.๐๑	มาก
(๑๓) ควรมีป้ายแสดงราคา	๔.๑๒	๐.๙๓	มาก
รวม	๓.๙๓	๑.๐๐	มาก
ด้านการส่งเสริมการขาย			
(๑๔) ควรมีการโฆษณาผลิตภัณฑ์อย่างเหมาะสม	๔.๕๒	๐.๖๑	มากที่สุด
(๑๕) ควรให้ลองสวมใส่ผลิตภัณฑ์ก่อนตัดสินใจซื้อ	๔.๒๐	๑.๑๑	มาก
(๑๖) ควรมีรายละเอียดของผลิตภัณฑ์และสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ	๔.๕๖	๐.๖๗	มากที่สุด
(๑๗) ควรมีการให้ข้อมูล แนะนำการใช้ดูแลรักษาผลิตภัณฑ์	๔.๖๖	๐.๕๕	มากที่สุด
(๑๘) ควรมีการส่งเสริมการขาย เช่น การลดราคา อย่างเหมาะสม	๔.๓๘	๑.๐๒	มาก
รวม	๔.๔๖	๐.๗๙	มาก

ตารางที่ ๔.๔ ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้ง ลายกุดขอเบ็ด (ต่อ)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D	แปลค่า
ด้านสถานที่จัดจำหน่าย			
(๑๙) ควรมีสถานที่จำหน่ายอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง	๔.๘๐	๐.๔๐	มากที่สุด
(๒๐) ควรมีสถานที่จำหน่ายอยู่ในแหล่งจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม	๔.๖๖	๐.๕๙	มากที่สุด

ท้องถิ่น			
(๒๑) ควรมีสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีการตกแต่งความสวยงามและเหมาะสม	๔.๕๖	๐.๖๑	มากที่สุด
(๒๒) ควรมีการจัดเรียงผลิตภัณฑ์เป็นหมวดหมู่และง่ายต่อการเลือกซื้อ	๔.๗๐	๐.๕๐	มากที่สุด
(๒๓) ควรมีสถานที่จำหน่ายที่มีจอแสดงผล	๓.๗๐	๐.๕๗	มากที่สุด
รวม	๔.๖๘	๐.๕๓	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	๔.๔๑	๐.๗๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ ความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่ม พบว่า ในภาพรวมกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่ม มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๔๑ อยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้านสถานที่จัดจำหน่ายสูงสุด มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๘ รองลงมาได้แก่ ด้านการส่งเสริมการขาย มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๔๖ ด้านผลิตภัณฑ์ มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๔๓ และมีความพึงพอใจด้านราคาต่ำที่สุด มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๓ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้ง ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D	แปลค่า
ด้านผลิตภัณฑ์			
(๑) ความเหมาะสมของสี	๔.๓๖	๐.๗๑	มาก
(๒) ความเหมาะสมของรูปแบบ	๔.๓๔	๐.๗๔	มาก
(๓) ความเหมาะสมของลวดลาย	๔.๕๒	๐.๗๐	มากที่สุด
(๔) ลวดลายจกบนผ้าทอและผ้าถักนิตติ้งมีความใกล้เคียงกัน	๔.๓๖	๐.๘๗	มาก
(๕) ความเหมาะสมของลวดลายในการนำไปประยุกต์ใช้ถักนิตติ้ง	๔.๓๗	๐.๗๔	มาก
(๖) ลวดลายที่ประยุกต์สื่อถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	๔.๖๕	๐.๕๕	มากที่สุด
(๗) ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์	๔.๖๒	๐.๖๓	มากที่สุด

ตารางที่ ๔.๕ ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้ง ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย (ต่อ)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D	แปลค่า
(๘) ควรมีการอธิบายคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ได้เข้าใจ	๔.๕๐	๐.๗๐	มากที่สุด
(๙) ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์โดยรวม	๔.๕๑	๐.๖๑	มากที่สุด
รวม	๔.๔๗	๐.๖๙	มาก
ด้านราคา			
(๑๐) ราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มาก	๔.๐๐	๐.๘๗	มาก
(๑๑) ราคาเหมาะสมกับความนิยมในตัวผลิตภัณฑ์	๔.๐๖	๐.๘๑	มาก

(๑๒) ราคาเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย	๔.๐๘	๐.๘๗	มาก
(๑๓) ควรมีป้ายแสดงราคา	๔.๑๖	๐.๘๖	มาก
รวม	๔.๐๘	๐.๘๕	มาก
ด้านการส่งเสริมการขาย			
(๑๔) ควรมีการโฆษณาผลิตภัณฑ์อย่างเหมาะสม	๔.๔๘	๐.๖๗	มาก
(๑๕) ควรให้ลองสวมใส่ผลิตภัณฑ์ก่อนตัดสินใจซื้อ	๔.๑๒	๑.๑๑	มาก
(๑๖) ควรมีรายละเอียดของผลิตภัณฑ์และสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ	๔.๖๓	๐.๕๖	มากที่สุด
(๑๗) ควรมีการให้ข้อมูล แนะนำการใช้ดูแลรักษาผลิตภัณฑ์	๔.๖๒	๐.๕๖	มากที่สุด
(๑๘) ควรมีการส่งเสริมการขาย เช่น การลดราคา อย่างเหมาะสม	๔.๕๒	๐.๗๗	มากที่สุด
รวม	๔.๔๗	๐.๗๓	มาก
ด้านสถานที่จัดจำหน่าย			
(๑๙) ควรมีสถานที่จำหน่ายอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง	๔.๗๐	๐.๕๔	มากที่สุด
(๒๐) ควรมีสถานที่จำหน่ายอยู่ในแหล่งจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมท้องถิ่น	๔.๗๒	๐.๔๙	มากที่สุด
(๒๑) ควรมีสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์มีการตกแต่งความสวยงามและเหมาะสม	๔.๖๐	๐.๖๓	มากที่สุด
(๒๒) ควรมีการจัดเรียงผลิตภัณฑ์เป็นหมวดหมู่และง่ายต่อการเลือกซื้อ	๔.๖๕	๐.๕๒	มากที่สุด
(๒๓) ควรมีสถานที่จำหน่ายมีที่จอดรถสะดวก	๔.๖๕	๐.๗๑	มากที่สุด
รวม	๔.๖๖	๐.๕๘	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	๔.๔๔	๐.๗๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ ความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่ม พบว่า ในภาพรวมกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่ม มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๔๔ อยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้านสถานที่จัดจำหน่ายสูงที่สุด มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๖ รองลงมาได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และด้านการส่งเสริมการขาย มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๔๗ และมีความพึงพอใจด้านราคาต่ำที่สุด มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๗ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้ง ลายขันเสียนสำ

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D	แปลค่า
ด้านผลิตภัณฑ์			
(๑) ความเหมาะสมของสี	๔.๔๒	๐.๖๒	มาก
(๒) ความเหมาะสมของรูปแบบ	๔.๔๒	๐.๖๘	มาก
(๓) ความเหมาะสมของลวดลาย	๔.๕๑	๐.๖๑	มากที่สุด

(๔) ลวดลายจากบนผ้าทอและผ้าถักนิตตั้งมีความใกล้เคียงกัน	๔.๕๔	๐.๕๔	มากที่สุด
(๕) ความเหมาะสมของลวดลายในการนำไปประยุกต์ใช้ถักนิตตั้ง	๔.๕๖	๐.๕๙	มากที่สุด
(๖) ลวดลายที่ประยุกต์สื่อถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	๔.๖๗	๐.๕๘	มากที่สุด
(๗) ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์	๔.๗๓	๐.๕๖	มากที่สุด
(๘) ควรมีการอธิบายคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ได้เข้าใจ	๔.๕๑	๐.๖๒	มากที่สุด
(๙) ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์โดยรวม	๔.๕๙	๐.๕๗	มากที่สุด
รวม	๔.๕๕	๐.๖๐	มากที่สุด
ด้านราคา			
(๑๐) ราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มาก	๔.๐๔	๐.๘๗	มาก
(๑๑) ราคาเหมาะสมกับความนิยมในตัวผลิตภัณฑ์	๔.๑๒	๐.๘๒	มาก
(๑๒) ราคาเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย	๔.๑๐	๐.๘๙	มาก
(๑๓) ควรมีป้ายแสดงราคา	๔.๒๘	๐.๘๓	มาก
รวม	๔.๑๔	๐.๘๕	มาก

ตารางที่ ๔.๖ ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตตั้ง ลายชั้นเสี้ยนสำ (ต่อ)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่า S.D	แปลค่า
ด้านการส่งเสริมการขาย			
(๑๔) ควรมีการโฆษณาผลิตภัณฑ์และอย่างเหมาะสม	๔.๕๖	๐.๕๔	มากที่สุด
(๑๕) ควรให้ลองสวมใส่ผลิตภัณฑ์ก่อนตัดสินใจซื้อ	๔.๒๙	๑.๐๗	มาก
(๑๖) ควรมีรายละเอียดของผลิตภัณฑ์และสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ	๔.๕๘	๐.๕๑	มากที่สุด
(๑๗) ควรมีการให้ข้อมูล แนะนำการใช้ดูแลรักษาผลิตภัณฑ์	๔.๕๘	๐.๕๓	มากที่สุด
(๑๘) ควรมีการส่งเสริมการขาย เช่น การลดราคา อย่างเหมาะสม	๔.๔๙	๐.๗๑	มาก
รวม	๔.๕๐	๐.๖๗	มากที่สุด
ด้านสถานที่จัดจำหน่าย			
(๑๙) ควรมีสถานที่จำหน่ายอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง	๔.๖๙	๐.๕๘	มากที่สุด
(๒๐) ควรมีสถานที่จำหน่ายอยู่ในแหล่งจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมท้องถิ่น	๔.๖๕	๐.๕๕	มากที่สุด
(๒๑) ควรมีสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์มีการตกแต่งความสวยงามและเหมาะสม	๔.๖๙	๐.๕๐	มากที่สุด
(๒๒) ควรมีการจัดเรียงผลิตภัณฑ์เป็นหมวดหมู่และง่ายต่อการเลือกซื้อ	๔.๖๙	๐.๔๘	มากที่สุด

(๒๓) ควรมีสถานที่จำหน่ายมีที่จอดรถสะดวก	๔.๗๒	๐.๕๓	มากที่สุด
รวม	๔.๖๙	๐.๕๓	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	๔.๕๐	๐.๖๖	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ ความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่ม พบว่า ในภาพรวมกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่ม มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจด้านสถานที่จัดจำหน่ายสูงสุด มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๙ รองลงมาได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๕ ด้านการส่งเสริมการขาย มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ และมีความพึงพอใจด้านราคาต่ำที่สุด มีระดับคะแนนเฉลี่ย ๔.๑๔ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนทั้ง ๓ ลายอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยหัวข้อลวดลายที่ประยุกต์สื่อถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ลวดลายจกบนผ้าทอ และผ้าถักนิตติ้งมีความใกล้เคียงกัน ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมไปถึงสถานที่ในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความพึงพอใจสูงสุด ในขณะที่เดียวกัน หัวข้อราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มาก ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความถึงพึงพอใจต่ำที่สุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอเป็นงานฝีมือ กว่าจะผลิตได้ ๑ ผืน ต้องใช้ระยะเวลานาน ดังนั้นราคาที่ผู้วิจัยตั้งไว้เพื่อเสนอขายในราคา ๘๕๐ บาท เป็นราคาที่ถูกเกินไปสำหรับงานฝีมือ อีกทั้งงานฝีมือดังกล่าวเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ไม่เคยพบจากที่ใดมาก่อน ควรให้คุณค่ากับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์โดยให้ราคาการจำหน่ายที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์

สรุปแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่ม

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งไปแล้วนั้น และได้้นำผ้าพันคอที่ทำขึ้นไปทดสอบแนวคิดกับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายมีความต้องการผ้าพันคอที่มีความยาวตามขนาดมาตรฐานซึ่งมีความยาวประมาณ ๒ เมตร ซึ่งผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ผู้วิจัยได้ทำขึ้นมานี้ มีความยาวประมาณ ๑.๒๐ เมตร เนื่องจากความต้องการของผู้บริโภคแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เช่น บางคนนิยมผ้าพันคอผืนยาว เพราะเวลาพันคอสามารถพันได้หลายรอบ ทำให้ผู้สวมใส่ได้รับความอบอุ่นในฤดูหนาว ในขณะที่บางคนชอบผ้าพันคอผืนสั้นตามขนาดต้นแบบ เพราะไม่ชอบพันหลายรอบ อีกทั้งลวดลายผ้าในขณะที่สวมใส่ตกอยู่ที่บริเวณหน้าอก ทำให้เห็นลวดลายจกอย่างชัดเจนและสวยงาม

อีกทั้งลวดลายที่ปรากฏบนผ้าพันคอมีความใกล้เคียงกับผ้าทอลายจกแม่แจ่ม ซึ่งเป็นการรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายบางคนยังนิยมสีสันทันของผ้าพันคอตามต้นแบบเดิมของผ้าทอลายจกแม่แจ่ม ที่มีโทนสีออกสีเหลือง สีส้ม และสีแดง แต่ลวดลายและสีสันทันของผ้าพันคอที่ผู้วิจัยออกแบบไว้ก็เป็นที่น่าสนใจ เพราะมีสีสันทันที่หลากหลาย สามารถสวมใส่ได้ทุกเพศ ทุกวัย

ส่วนข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตตั้งผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอว่า ควรเลือกใช้วัสดุที่ใช้ในการถักให้มีความหลากหลาย เช่น ด้ายฝ้าย ไหมพรม เยื่อไผ่ เป็นต้น ถึงแม้ว่าวัสดุดังกล่าวจะมีราคาค่อนข้างสูง แต่จะช่วยเพิ่มมูลค่าตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับผ้าพันคอถักนิตตั้ง และเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับผู้บริโภคที่ไม่ชอบผิวสัมผัสของไหมพรม และสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้าคลุมไหล่ กระเป๋า หมวก เสื้อ ผ้า ของใช้ภายในบ้าน ฯลฯ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย และเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้บริโภค และผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้มุ่งเน้นการจัดจำหน่ายไปยังกลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติ เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นนอกจากจะซื้อเพื่อสวมใส่แล้ว ยังสามารถนำไปเป็นของที่ระลึกได้อีกด้วย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาลวดลายจากแม่แจ่มเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง เป็นการวิจัยและพัฒนา ในลักษณะของวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ๒) ออกแบบลวดลายผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์จากลายผ้าจากแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ ๓) ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้งที่ได้พัฒนาขึ้นโดยศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ๑) กลุ่มชาวบ้านชุมชนบ้านไร่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมุ่งศึกษาที่ปราชญ์ชาวบ้าน ช่างทอผ้า และชาวบ้านในพื้นที่ ๒) ตัวแทนชุมชนบ้านไร่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๕ คน ๓) ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินลวดลายการถักนิตติ้ง จำนวน ๓ คน ๔) กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในการทดสอบผลิตภัณฑ์ใหม่ จำนวน ๑๐๐ คน และ ๕) กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการทดลองถักนิตติ้งจากคู่มือการถักนิตติ้ง ซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนสันกำแพง ที่ลงเรียนวิชาทอกรรมเป็นวิชาเลือกเสรี จำนวน ๑๒ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ คู่มือการถักนิตติ้งแบบประเมินคู่มือการถักนิตติ้ง โดยผู้เชี่ยวชาญ และแบบทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

๑. การศึกษาลวดลายและเอกลักษณ์ของผ้าจากแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตติ้ง

ผ้าทอจากแม่แจ่มเป็นศิลปะการสร้างลวดลายบนผ้าที่มีความเป็นอิสระในตัวเอง ซึ่งผู้ทอสามารถสร้างจินตนาการและแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้มากที่สุดเช่นเดียวกับการวาดภาพและแต้มสีลงบนผืนผ้า ผลงานที่เกิดขึ้นจึงสามารถพัฒนาการไปได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งสามารถจัดแบ่งผ้าจากตามลักษณะลวดลายได้ดังนี้

๑. ลวดลายอุดมคติ เป็นลวดลายที่สะท้อนความเชื่อในศาสนาออกมาเป็นรูปสัญลักษณ์อันเกี่ยวเนื่องกับศาสนา พบลวดลายลักษณะนี้ในชิ้นดินจกเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ รูปโคม ชัน น้ำตัน นาค หงส์สะเปา ที่ประกอบขึ้นเป็นชิ้นดินจก นอกจากนี้ยังปรากฏ รูปชันดอก รูปหงส์ในผ้าป่าด (ผ้าพาดบ่า) หรือลายนาคในหน้าหมอน เป็นต้น

๒. ลวดลายคนและสัตว์ ส่วนใหญ่พบในผ้าหלבสะลี (ผ้าปูที่นอน) ผ้าป่าด ได้แก่ รูปม้า ช้าง ไก่ ลา ลายเขี้ยวหมา ลายฟันปลา และลายคน ในหน้า หมอนได้แก่ รูปปู กบ เป็นต้น

๓. ลวดลายพรรณพฤกษา พบในหน้าหมอนเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ลายดอกจันทร์ กุดผักแว่น เป็นต้น

๔. ลวดลายเปรียบเทียบสิ่งของใกล้ตัว เช่น ลายกุดตาแสง กุดพ้อเหียนเมา กุดกระแจ กุดขอเบ็ด กุดสามเสา พบลวดลายเหล่านี้ในหน้าหมอน (สำนักอนุรักษ์และตรวจสอบมาตรฐานหม่อนไหม, ๒๕๕๖ : เว็บบล็อก)

องค์ประกอบของซิ่นตีนจกแม่แจ่ม แบ่งออกเป็นสำคัญ ๓ ส่วนคือ ส่วนเอวซิ่น ส่วนตัวซิ่น และส่วนที่เป็นตีนจกหรือตีนซิ่น ซึ่งส่วนตีนซิ่น คือส่วนที่อยู่ล่างสุดของซิ่น ลวดลายจกแม่แจ่ม ๑๖ ลายที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ลายโคมหัวหมอน ลายโคมรูปนก ลายนกนอน ลายซิ่นเอวอุลายละคอนซิ่นเชียงแสน ลายซิ่นเอวอุห่องนก ลายนาคกุม ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย ลายซิ่นสามเอว ลายซิ่นเสี้ยนสำ ลายเชียงแสนหลวง ลายเชียงแสนกลาง ลายเชียงแสนน้อย ลายละคอนหลวง ลายละคอนกลาง และลายละคอนน้อย แต่ละลายมีความยากง่ายในการทอแตกต่างกัน คือจะเริ่มทอด้วยลวดลายที่มีเงื่อนไขน้อย ๆ ไปหาเงื่อนไขมากที่สุด

จากการศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ผ้าซิ่นตีนจกผ้าทอแม่แจ่ม สันติพงษ์ ช้างเผือก และคณะ (๒๕๔๙ : ๘) ได้เขียนไว้ว่า ลวดลายผ้าตีนจกแม่แจ่มมีแม่แบบ (ตัวอย่าง) ทุกลาย มาแต่โบราณและมีชื่อเรียก เช่น ลายเชียงแสน ลายละคอน ลายกันสาวเอว ฯลฯ โดยช่างทอไม่ได้คิดหรือจินตนาการเอาเอง หากแต่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ผ้าทอตีนจกแม่แจ่มมีการทอหรือจกในลักษณะการคว่ำหน้าผ้าลงกับกึ่งที่ทอ ทำให้สามารถเก็บเงื่อนหรือปมฝ้ายได้เป็นระเบียบเรียบร้อยไม่หลุดง่าย ซึ่งการจกเป็นเทคนิคการทำลวดลายบนผืนผ้าด้วยเส้นเส้นพุ่ง ด้วยวิธีการสอดด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าไปเป็นช่วง ๆ โดยใช้ขนเฒ่าหรือเหล็กแหลมช่วยในการจกหรือควักเส้นด้ายขึ้นมาบนเนื้อผ้าที่ทออยู่ การทอลักษณะคว่ำลายทำให้ลวดลายผ้าจกแม่แจ่มมีความสวยงามปราณีตเฉพาะแบบ โดยเอกลักษณ์ของผ้าทอตีนจกแม่แจ่มมีสีโทนเหลือง สีแดง และส้ม สามารถผสมสีอื่นได้เล็กน้อย

๒. การออกแบบลวดลายผ้าถักนิตตั้งที่ประยุกต์จากลายผ้าจกแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การออกแบบลวดลายจกเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตตั้ง โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งได้ออกแบบลายจำนวน ๓ ลาย ได้แก่ ลายกุดขอเบ็ด ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย และลายซิ่นเสี้ยนสำ ลายที่ได้ในครั้งนี้ได้จากการคัดเลือกโดยการประชุมจากตัวแทนกลุ่มทอผ้าจากบ้านไร่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยนำข้อมูล

ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับลวดลายและเอกลักษณ์ผ้าจกแม่แจ่ม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมในท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ผ้าพันคอที่มีลวดลายปักของลายจกแม่แจ่ม โดยเน้นการให้สีโทนพาสเทล

เมื่อได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์เสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการถักนิตติ้ง แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง ๓ ท่าน ประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือประกอบการถักนิตติ้งที่ได้จัดทำขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๓ ท่าน มีค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวม ๔.๑๙ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

จากการทดลองใช้คู่มือถักนิตติ้งกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนสันกำแพง ที่ลงเรียน วิชาคหกรรมเป็นเลือกเสรีจำนวน ๑๒ คน มีความพึงพอใจต่อคู่มือถักนิตติ้งโดยรวมที่ระดับคะแนน เฉลี่ย ๔.๕๓ อยู่ในระดับมากที่สุด และให้ความคิดเห็นว่า คู่มือสามารถศึกษาและปฏิบัติเองได้มีระดับ คะแนนเฉลี่ย ๔.๘๓ อยู่ในระดับมากที่สุด

๓. การทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้งที่ได้พัฒนาขึ้นกับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความสนใจกับผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้งลวดลายจกแม่แจ่มเป็น อย่างมาก ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวนร้อยละ ๘๖.๐๐ มีสถานภาพโสด จำนวนร้อยละ ๕๔.๐๐ มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๐ ปี จำนวนร้อยละ ๒๓.๐๐ มีอาชีพรับราชการ/ พนักงานของรัฐ จำนวนร้อยละ ๔๗.๐๐ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวนร้อยละ ๔๕.๐๐ และมี รายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง ๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท จำนวนร้อยละ ๔๗.๐๐

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้ง ซึ่งได้ข้อสรุปเกี่ยวกับ รูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าพันคอถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ดังนี้

๑. ลายกุดขอเบ็ด กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้ง มีคะแนนค่าเฉลี่ย ๔.๔๑ อยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้านสถานที่จัดจำหน่ายสูงที่สุด มีคะแนนค่าเฉลี่ย ๔.๖๘ รองลงมาได้แก่ ด้านการส่งเสริมการขาย มีคะแนนค่าเฉลี่ย ๔.๔๖ ด้าน ผลิตภัณฑ์ มีคะแนนค่าเฉลี่ย ๔.๔๓ และด้านราคา มีคะแนนค่าเฉลี่ย ๓.๙๓ ตามลำดับ

๒. ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอ ถักนิตติ้งมีค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๔๔ อยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้านสถานที่จัดจำหน่ายสูงที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๖ รองลงมาได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และด้านการส่งเสริมการขาย มีค่าคะแนน เฉลี่ยที่เท่ากันคือ ๔.๔๗ และด้านราคา มีค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๐๘ ตามลำดับ

๓. ลายขันเสียนสำ กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตติ้ง มีค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจด้านสถานที่จัดจำหน่ายสูงที่สุด

มีค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๖๙ รองลงมาได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๕ ด้านการส่งเสริมการขาย มีค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ และด้านราคาต่ำที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๑๔ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนที่ใกล้เคียงกัน โดยหัวข้อ ลวดลายที่ประยุกต์สื่อถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ลวดลายจกบนผ้าทอและผ้าถักนิตติ้งมีความใกล้เคียงกัน ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมไปถึงสถานที่ในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความพึงพอใจสูงสุด ในขณะที่เดียวกัน หัวข้อราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มาก ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความถึงพึงพอใจต่ำที่สุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอเป็นงานฝีมือ กว่าจะผลิตได้ ๑ ผืน ต้องใช้เวลานาน ดังนั้นราคาที่ผู้วิจัยตั้งไว้เพื่อเสนอขายในราคา ๘๕๐ บาท เป็นราคาที่ถูกเกินไปสำหรับงานฝีมือ อีกทั้งงานฝีมือดังกล่าวเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ไม่เคยพบจากที่ใดมาก่อน ผู้วิจัยควรให้คุณค่ากับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้ราคาในการจัดจำหน่ายมีเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาข้างต้นมีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. จากผลการวิจัยที่พบว่าลวดลายผ้าจกแม่แจ่มเป็นศิลปะการสร้างลวดลายบนผ้าที่มีความเป็นอิสระในตัวเอง ซึ่งผู้ทอสามารถสร้างจินตนาการและแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้มากที่สุดเช่นเดียวกับการวาดภาพและแต้มสีลงบนผืนผ้า ผลงานที่เกิดขึ้นจึงพัฒนาไปได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งได้รับการถ่ายทอดวิธีการทอผ้าจกจกแม่แจ่ม สอดคล้องกับ ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม (๒๕๕๖ : เว็บล็อก) ได้เขียนไว้ว่า แม่แจ่มนับเป็นหนึ่งในชุมชนไม่กี่แห่งของประเทศไทยที่ยังคงรักษาและสืบทอดมรดกพื้นเมืองขึ้นสืบจาก อันเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าทั้งความงดงามและความหมาย วิถีชีวิตของคนแม่แจ่ม ยังคงมีเอกลักษณ์เฉพาะตน ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน และเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและศรัทธาต่อศาสนา สตรีแม่แจ่มในอดีตจะถูกฝึกหัดให้รู้จักทอผ้าตั้งแต่อายุน้อยเพื่อพร้อมที่จะทอผ้าสำหรับนุ่งห่มของตนเองและครอบครัว สันนิษฐานว่าขึ้นสืบจากแม่แจ่ม น่าจะมีขึ้นในยุคสมัยที่พุทธศาสนาของล้านนามีความเจริญรุ่งเรือง จากลวดลายของขึ้นสืบจากแม่แจ่ม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความคิด ความเชื่อทางพุทธศาสนา จากองค์ประกอบของขึ้นสืบจากแม่แจ่มจะปรากฏลวดลายต่างๆ เช่น โคม ชัน นาค หงส์ น้ำตัน สะเปา อันเป็นสัญลักษณ์สำคัญของความเชื่อทางพุทธศาสนา

ในส่วนของลวดลายกรรมวิธีการทอและการจกแบบดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นมรดกทางหัตถกรรมที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาและผลิตในอำเภอแม่แจ่ม ทำให้เกิดเป็นผ้าที่มีลวดลาย

เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ส่วนใหญ่ผ้าตีนจกแม่แจ่มจะมีโทนเหลือง สีแดง และส้ม สามารถผสมสีอื่นได้เล็กน้อย ซึ่งลวดลายจก ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ๑๖ ลาย ได้แก่ ลายโคมหัวหมอน ลายโคมรูปนก ลายนกนอน ลายชั้นเอวอุลายละกอนชั้นเชียงแสน ลายชั้นเอวอุห่องนก ลายนาคกุม ลายเชียงแสนหงส์ปล่อย ลายชั้นสามเอว ลายชั้นเสี้ยนสำ ลายเชียงแสนหลวง ลายเชียงแสนกลาง ลายเชียงแสนน้อย ลายละกอนหลวง และลายละกอนกลาง สอดคล้องกับ เอือนสืบสานผะฮญาแม่แจ่ม (๒๕๕๕ : เว็บล็อก) ได้เขียนไว้ว่า การที่ “ผ้าตีนจกแม่แจ่ม” ได้รับการอนุรักษ์ไว้จนถึงปัจจุบัน ทำให้ชาวแม่แจ่ม ต่างได้ตระหนักถึงความวิริยะและอุตสาหะในการสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษที่สืบทอดสืบทอดมรดกทางหัตถกรรมอันล้ำค่ามิให้สูญหายไปตามกาลเวลา คล้ายคลึงกับสันติพงษ์ ช้างเผือก และคณะ (๒๕๔๙ : ๘) ได้ศึกษาลวดลายผ้าตีนจกแม่แจ่มมีแม่แบบ (ตัวอย่าง) ทุกลาย มาแต่โบราณและมีชื่อเรียก เช่น ลายเชียงแสน ลายละกอน ลายชั้นสามเอว ฯลฯ โดยช่างทอไม่ได้คิดหรือจินตนาการเอาเอง หากแต่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นวัฒนธรรม สอดคล้องกับ เณรมาลย์ ราชกัณธารักษ์ (๒๕๔๗ : ๕) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้ว่า ทุกสิ่งอย่างที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิตอยู่ในโลก อาจเป็นวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้สอย ตลอดจนความรู้และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถทำเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม รวมทั้งกฎข้อบังคับควบคุมประเพณีต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม จริยธรรม ศาสนา ความเชื่อ ศิลปหัตถกรรม สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมานี้จะเป็นวัฒนธรรมและใช้ร่วมกัน สอดคล้องกับ ทรงพล ศิวานนท์ (๒๕๔๓ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจกอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ลักษณะลวดลายดั้งเดิมและวิวัฒนาการของลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจกไม่แตกต่างไปจากเดิมมากนัก ลวดลายการทอผ้าขึ้นตีนจกอำเภอลับแล เป็นลวดลายการทอขึ้นด้วยเทคนิคจกเต็มผืนตามแบบตีนชั้นของลาว ในส่วนหัวขึ้นที่ทอลวดลายตลอดทั้งผืนโดยใช้สีแดงสีเดียว ในส่วนหัวและท้ายของตัวขึ้นซึ่งเป็นช่วงต่อกับหัวขึ้นและช่วงต่อตีนขึ้น การใช้สีลวดลายของตัวขึ้นและตีนขึ้นเป็นไปตามความต้องการของท้องตลาด ใช้สีที่เป็นสีสด และดูฉลาด

๒. จากผลการวิจัยที่พบว่าลวดลายแจกแม่แจ่มสามารถนำไปออกแบบเพื่อประยุกต์ใช้ในการถักนิตตั้งผ้าพันคอได้ โดยใช้เทคนิควิธีการถักและการปัก ทำให้ส่วนของผ้าพันคอมีลักษณะผิวสัมผัสที่หนาบริเวณลายที่ปัก เช่นเดียวกับลักษณะของผ้าทอตีนจก ถือเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ไม่มีการจำหน่ายในท้องตลาด สอดคล้องกับ ฉัตยาพร เสมอใจ (๒๕๕๙ : ๑๑๖-๑๑๗) ได้เขียนว่ามนุษย์จะมีความต้องการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามสภาพแวดล้อม เมื่อความต้องการหรือความนิยมของลูกค้าเปลี่ยนแปลง ต้องนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของลูกค้า ปัจจุบันผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ได้จากการถักนิตตั้งเป็นที่นิยมใช้มาก เนื่องจากมีคุณสมบัติที่พิเศษหลายประการ เช่น ทนต่อการยับ มีความยืดหยุ่นตัวสูง คืนสภาพได้ดี สอดคล้องกับ มณฑา จันทรเกตุเลียด (๒๕๕๑ : ๒๐๙) กล่าวว่า ผ้าถักนิตตั้งเป็นผ้าที่มีช่องว่างระหว่างเส้นด้ายหรือในเนื้อผ้ามาก อากาศหมุนเวียนผ่านได้ ถ้าเป็นเสื้อผ้าฤดูหนาวก็ให้ความอบอุ่น จึงให้ความสบายในการสวมใส่ทุกฤดูกาล ทำให้ผู้สวมใส่เคลื่อนไหวได้โดยอิสระ ผ้าไม่ยับง่าย คล้ายคลึงกับ ศจี สุวรรณศรี (๒๕๕๑ : ๒๒) ได้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ประสบผลสำเร็จและมีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานนั้น นอกจากผู้ผลิตจะต้องมีความตื่นตัวในการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องแล้ว ผู้ผลิตยังต้องคำนึงถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค สอดคล้องกับ เมธิณี คงประเสริฐกิจ

(๒๕๕๐ : ง-ด) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความต้องการของผู้บริโภคต่อการฝึกอบรมการถักนิตตั้งในอำเภอเมือง เชียงใหม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องการฝึกอบรมการถักนิตตั้งจำแนกตามความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์คือ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อหารายได้เสริม ชิ้นงานที่ผู้ฝึกอบรมได้ปฏิบัติได้แก่ หมวกเครื่องนุ่งห่ม เช่น หมวก เสื้อ ผ้าคลุมไหล่ ถุงมือ และถุงเท้า และวัชรพร ธรรมวิเศษ (๒๕๔๙ : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบลวดลายใหม่พรมถักสำหรับ กระเป๋า ชุด Mood ซึ่งเป็นการศึกษาการออกแบบลวดลาย Retro ผลการศึกษาพบว่า กระเป๋า ออกแบบที่ได้ออกแบบไว้ในสไตล์ Retro เป็นที่นิยมของกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างมาก เพราะวัยรุ่น ส่วนใหญ่นิยมบริโภคผลิตภัณฑ์ตามกระแสแฟชั่น และมีรูปแบบยุค Retro ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทุกสถานการณ์ นอกจากนี้ยังได้นำหนังมาผสมผสานในการออกแบบทำให้กระเป๋ามีความแข็งแรงทนต่อการใช้งานได้เป็นอย่างดี คล้ายคลึงกับ จูริวรณ จันทลา และคณะ (๒๕๕๕ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ พบว่า ลวดลายของผ้าทอไทยทรงดำที่ปรากฏบนผืนผ้าสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความผูกพัน ตลอดจนความเป็นมาของวัฒนธรรม หรือเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิต จึงทำให้ผู้ทอผ้าเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำสิ่งเหล่านั้น มาถ่ายทอดเป็นลวดลายบนผ้าทอไทยทรงดำ ลวดลายต่าง ๆ ได้สืบทอดมาจาก บรรพบุรุษและมีบางลวดลายได้คิดค้นมาใหม่ และมีการปรับปรุงยุคเพื่อให้เข้ากับสมัยปัจจุบันมากขึ้นแบ่งได้ ๓ ประเภทคือ ลายพืช ลายสัตว์ และลายผสมอื่น ๆ ในส่วนของการสื่อความหมายในการใช้สีในการทอผ้าและประดับตกแต่งของชาวไทยทรงดำ ซึ่งแต่ละสีมีความหมายแตกต่างกัน โดยเฉพาะสีครามเข้มหรือสีดำซึ่งเป็นสีหลักของผืนผ้าและการใช้งานของชาวไทยทรงดำ โดยสื่อความหมายว่าเกิดจากการเก็บกตที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนมาเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

๓. จากผลการวิจัยที่พบว่าการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์กับกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายมีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอถักนิตตั้งโดยเฉพาะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งพบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจในหัวข้อลวดลายที่ประยุกต์สื่อถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ลวดลายจากบนผ้าถักนิตตั้งและผ้าทอ มีความใกล้เคียงกัน และผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ สหวัฒน์ แนนหนา (๒๕๕๖ : เว็บล็อก) ได้กล่าวว่า การนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชนและประชาชนนั้น ต้องร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ดั้งเดิม ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๒ : เว็บล็อก) ได้ให้นิยามเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ว่า แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ สอดคล้องกับ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (๒๕๕๗ : เว็บล็อก) ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้านสู่ระบบอุตสาหกรรมสินค้าชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การพัฒนาผืนผ้าทอพื้นบ้านของชุมชนเครือข่าย เพื่อเป็นวัตถุดิบในการรองรับ

การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ ที่ถูกออกแบบบนพื้นฐานการวิจัยตลาดและศักยภาพของกลุ่ม ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ตามที่ตลาดต้องการและยังได้พัฒนาผ้าทอพื้นบ้าน จากแบบดั้งเดิมสู่รูปแบบเชิงประยุกต์ ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น และทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๓๐ เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนที่จะได้รับการพัฒนา นอกจากนี้ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ยังทำให้สมาชิกกลุ่มเพิ่มพูนทรัพย์ ทั้งที่เป็นช่างแปรรูป และช่างทอผ้าพื้นบ้าน ได้มีต้นทุนทางความคิดเชิงออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์บนบริบทของความต้องการของผู้บริโภค แทนการผลิตไปตามวิถีความพอใจส่วนตัว สามารถขยายผล และสืบทอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้าน สู่ระบบอุตสาหกรรมสินค้าชุมชนไปได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Julalova M. (๒๐๑๒ : เว็บล็อก) ได้ศึกษาการรักษาตลาดลายของถุงมือในลัตเวีย พบว่า พวกเขาต้องการถุงมือที่ให้ความอบอุ่นและมีลวดลายที่ทันสมัย และใช้วัสดุธรรมชาติที่ใช้ในการถัก การคงไว้ซึ่งประเพณีของการสวมใส่และการใช้ถุงมือ ควรจะเก็บรักษาลวดลายของถุงมือไว้สำหรับคนรุ่นหลัง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอข้อเสนอแนะในการวิจัย โดยจำแนกออกเป็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. จากผลการวิจัยที่พบว่าลวดลายจากแม่แจ่มสามารถประยุกต์ใช้ในการถักนิตได้ โดยใช้เทคนิคการถักและการปักผสมผสานกัน ซึ่งเป็นงานฝีมือที่ใช้ความประณีต เทคนิคที่ใช้ในการปักบนผ้าถักมีความแตกต่างกันกับการปักบนผ้าทอ และเทคนิคนี้ยังไม่เคยถูกนำไปใช้กับผ้าถักอย่างแพร่หลาย จึงควรถ่ายทอดวิธีการและเทคนิคให้บุคคลที่สนใจ เช่น จัดฝึกอบรม การบริการวิชาการ การจัดหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยในการนำไปใช้ประโยชน์ เช่น สร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว และสามารถนำไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ได้ ถือเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับ หัตถกรรม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและสะดวกต่อการศึกษาต่อไปในอนาคต

๒. จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มลูกค้าเป้าหมายเห็นว่าผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตดั่งที่ถักด้วยไหมพรมอะคริลิกมีผิวสัมผัสที่หยาบ เมื่อใช้ไปสักระยะไหมพรมจะเกิดขุย หากนำไปพันที่คออาจทำให้เกิดการระคายเคืองได้ จึงควรเปลี่ยนวัสดุอื่นในการถัก เช่น เส้นด้ายฝ้าย ไหมพรมเยื่อไผ่ เส้นด้ายไหม เป็นต้น ซึ่งวัสดุดังกล่าวนอกจากจะทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตดั่งมีความนุ่มแล้ว ยังสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์มากกว่าไหมพรมอะคริลิก

๓. จากผลการวิจัยที่พบว่าผลิตภัณฑ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ยังไม่เคยมีวางจำหน่ายในท้องตลาด จึงควรมีการส่งเสริมการขาย และมีช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น ห้างสรรพสินค้า ซุปเปอร์มาร์เก็ตเกี่ยวกับผ้าพื้นเมือง ถนนคนเดิน ตลาดไนท์บาร์ซ่า เว็บไซต์ ฯลฯ เพื่อให้ผู้บริโภครู้จักผลิตภัณฑ์ให้มากยิ่งขึ้น

๔. ควรผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอให้ได้ความยาวตามมาตรฐานของผ้าพันคอ คือ มีความยาวประมาณ ๒ เมตร เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถพันคอได้หลายรอบ และให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายในฤดูหนาว

๕. ควรมีการส่งเสริมการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจาก ลวดลายผ้าทอในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยการสนับสนุนในเรื่องการฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา รวมทั้งองค์กรเอกชน เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ลวดลายผ้าทอที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. การวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาการถักนิตติ้งที่ประยุกต์ลวดลายผ้าทออื่น ๆ เช่น ลายผ้ามัดหมี่ ลายผ้าขิด ลายยกดอก เป็นต้น เพื่อให้ลวดลายบนผ้าทอเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์และสืบสานลวดลายผ้าทอพื้นบ้านได้อย่างต่อเนื่อง

๒. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรค ของผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลวดลายผ้าทอพื้นบ้าน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าถักนิตติ้งให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

๓. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าถักนิตติ้งที่ประยุกต์มาจากลายจกแม่แจ่มให้มีความหลากหลาย เช่น ผ้าคลุมไหล่ กระเป๋า เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ (ดูตัวอย่างผลิตภัณฑ์ในภาคผนวก ฅ หน้า ๑๖๑) เพื่อให้ผู้บริโภคมีทางเลือกในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจเป็นแนวทางการขยายโอกาสทางการตลาดได้อีกทางหนึ่ง